

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Vzestup Saúdské Arábie jako regionální mocnosti

Denisa Šimurdová

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

Vzestup Saúdské Arábie jako regionální mocnosti

Denisa Šimurdová

Vedoucí práce:

PhDr. Martina Ponížilová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

.....

Poděkování:

Velmi ráda bych poděkovala PhDr. Martině Ponížilové, Ph.D. za cenné rady, připomínky, trpělivost, ochotu i čas, který mi při zpracování bakalářské práce věnovala. Moc si toho vážím.

Obsah

Úvod	6
1 Teoretický rámec	10
1.1 Koncept regionu	10
1.2 Koncept moci	11
1.3 Koncept regionální mocnosti	13
2 Vymezení regionu Blízký východ.....	20
3 Mocenské postavení a ambice Saúdské Arábie	26
4 Zdroje saúdské moci	28
4.1 Ekonomický potenciál Saúdské Arábie	28
4.2 Demografický faktor Saúdské Arábie.....	32
4.3 Vojenský potenciál Saúdské Arábie	34
4.3.1 Saúdská Arábie a jaderný program	38
Závěr.....	41
Bibliografie	44
Internetové zdroje.....	50
Resumé	52
Přílohy	53

Úvod

Koncept regionální mocnosti je v současné době velice oblíbeným výzkumným tématem, kterým se zabývá celá řada autorů. Regionální mocnosti nabývají stále na větším významu a stávají se důležitými aktéry nejen na regionální úrovni, ale mnohdy i v globálním měřítku. S tím do jisté míry souvisí i to, že dosavadní literatura věnuje pozornost spíše čtyřem regionálním mocnostem, kterými jsou Čína, Indie, Brazílie a Jihoafrická republika (viz například Kappel 2011; Flandes 2007b). Země Blízkého východu bývají v tomto ohledu do značné míry opomíjeny a dosavadní literatura se regionem Blízkého východu zabývá spíše v souvislosti s nestabilitou a konflikty, které region provázejí. Avšak v rámci Blízkého východu se setkáváme s mnoha významnými státy, které mezi sebou soupeří o moc. Touto prací bych ráda přispěla k vyplnění této „mezery“ a na příkladu Saúdské Arábie ukázala, že i v rámci Blízkého východu můžeme hovořit o regionálních mocnostech.

V době bipolárního uspořádání patřilo mnoho zemí pod vliv jedné ze dvou hlavních velmocí, kterými byly Spojené státy a Sovětský svaz. Zejména na oblast Blízkého východu byl ze strany obou aktérů vyvíjen značný vliv, neboť obě velmoci se snažily nejen získat spojence do studenovělečného konfliktu, ale zejména získat kontrolu nad strategickými územími v regionu a zajistit si přístup k ropě a zemnímu plynu (Ponížilová 2011: 133). Když však v 90. letech 20. století došlo k rozpadu Sovětského svazu a s tím i ke konci studené války, v mezinárodním systému proběhla celá řada změn. Mnoho států se rozhodlo zvýšit autonomii svého chování a jít svou vlastní cestou. Začaly se posilovat nové regionální či globální mocnosti a jednou z těchto zemí se stala i Saúdská Arábie, která díky své významné pozici exportéra ropy získala velký vliv. Tématem této práce je tudíž mocenský vzestup Saúdské Arábie v rámci regionu Blízkého východu.

Saúdská Arábie je významným státem, který je součástí Blízkého východu, geopoliticky důležitého regionu. Díky svému ropnému bohatství a partnerství

s USA je tak Saúdská Arábie jedním z nevlivnějších států blízkovýchodního regionu a má značné mocenské ambice. Silná vazba Saúdské Arábie na Spojené státy přetrvává již od dob studené války, kdy Spojené státy americké prosazovaly na Blízkém východě své ekonomické a politické cíle a uplatňovaly politiku bezpečnostních paktů a doktrín z obavy přiklonění se států k SSSR (Šabacká 2011: 98). Vazba Saúdské Arábie na USA je evidentní i z dob války v Perském Zálivu (1991), kdy byla Saúdská Arábie spolu s USA vedoucím členem protiirácké koalice po anexi Kuvajtu. K mírnému oslabení vztahů však došlo v roce 2001, kdy patnáct sebevražedných atentátníků z teroristických útoků na New York bylo saúdské národnosti.¹ Co se však regionální bezpečnosti týče, Saúdská Arábie má společně se Spojenými státy v rámci Blízkého východu stejný cíl, jde především o zadržování iránských ambicí a snížení jeho vlivu v arabském světě (Gausse 2011: 27). Írán je tak jedním z hlavních rivalů Saúdské Arábie v boji o pozici regionální velmoci.

Práce je koncipována jako jednopřípadová studie, v jejímž rámci budu analyzovat mocenské postavení Saúdské Arábie v rozmezí let 1973–2015. Jelikož vycházím z předpokladu, že tento vlivný stát je držitelem statusu „regionální mocnost“, cílem této práce je tudíž analyzovat mocenské postavení a růst moci Saúdské Arábie v regionu Blízkého východu. Studie se tedy zabývá tím, co Saúdské Arábii napomohlo k jejímu mocenskému růstu a jaká kritéria musí splňovat, aby se na tomto postu udržela. Důležité jsou ale i strategie, kterých tento stát využívá při prosazování svých mocenských zájmů na regionální úrovni. Pomocí analýzy bude možné potvrdit či vyvrátit tezi, která nám udává, že je Saúdská Arábie regionální mocností.

Pro tuto analýzu jsem si zvolila konkrétně rok 1973, kdy můžeme hovořit o tzv. prvním ropném šoku. V důsledku prosazení ropného embarga došlo k největšímu zvýšení cen ropy na trhu a k zákazu vývozu do zemí, které v době arabsko-izraelského konfliktu vojensky podporovaly Izrael. Vzhledem k tomu, že Saúdská Arábie byla největším producentem a exportérem ropy, došlo

¹ Libri. Státy a jejich představitelé – Saúdská Arábie: <http://libri.cz/databaze/staty/podlist.php?id=147> (1. 2. 2016).

k významnému mocenskému růstu tohoto státu. Saúdská Arábie se stala velmi bohatým státem procházejícím značnou modernizací. Ropný *boom* zajistil Saúdské Arábii ekonomickou a politickou pozici nejen v rámci Blízkého východu, ale i v rámci celého světa. Saúdská Arábie v této době využila značného bohatství a zaměřila se především na financování v oblasti zbrojení, aby si zajistila svoji bezpečnost. V tomto století nedocházelo však jen k mocenskému růstu Saúdské Arábie, ale její ekonomický vývoj byl provázán i značnými krizemi. Ekonomika se musela v následujících letech vypořádat s poklesem příjmů z ropy, který byl způsoben zvýšenou těžbou států mimo organizaci OPEC. Mocenské postavení Saúdské Arábie nás tak bude zajímat již od zmíněného ropného šoku až do současnosti. Aby byly výsledky mého zkoumání co nejaktuálnější, za závěrečný rok zkoumaného období jsem si zvolila rok 2015.

První kapitulu práce tvoří teoretická část, která se zabývá konceptem regionální moci. Této problematice se věnuje celá řada autorů, avšak každý z nich definuje regionální mocnost odlišným způsobem. Některé z nich si proto v této práci představíme a následně si stanovíme, jak chápat regionální mocnost pro účel této práce. K vymezení regionální moci však bude ještě potřeba si nejprve nadefinovat pojmy „moc“ a „region“.

Abych mocenské postavení Saúdské Arábie v rámci zkoumaného regionu mohla analyzovat, je potřeba se zaměřit na vymezení celého blízkovýchodního regionu. Tímto vymezením se tedy bude zabývat druhá kapitola. Nejprve je nutné určit hranice celého regionu a představit státy, které jsou jeho součástí. Aby bylo možné jednotlivé státy do regionu Blízkého východu zařadit, je nutné představit společné znaky, které státy blízkovýchodního regionu ve velké míře spojují. Avšak ne vždy se všechny státy v oněch rysech shodují.

Třetí a čtvrtá kapitola se bude zabývat samotným mocenským postavením a růstem moci Saúdské Arábie, který zapříčinil ropný „boom“ v roce 1973. K analýze jejího mocenského postavení využijeme třech hlavních ukazatelů.

Bude nás zajímat především demografický faktor, ekonomická složka a vojenská síla. Pomocí těchto tří ukazatelů budu zkoumat růst moci v průběhu let, které jsem si pro tuto práci stanovila.

Téma práce jsem zvolila především proto, že význam současných regionálních mocností na mezinárodním poli v poslední době stále více roste. V minulosti státům Blízkého východu nebyla v této rovině věnována taková pozornost, ať už v souvislosti s koloniální minulostí či ovlivňováním zemí ze strany USA a SSSR v době studené války. Tato tematika je podle mě velmi důležitá a určitě by neměla být opomíjena. Důvod, proč jsem se rozhodla soustředit na Saúdskou Arábii, spočívá v tom, že se jedná o významnou a velice rozlehlou zemi Arabského poloostrova, která díky svému ropnému bohatství má značný vliv. Avšak je důležité zamyslet se nad tím, zda nerostné bohatství je hlavní a dostačující cestou Saúdské Arábie k dosažení mocenského postavení, jelikož nejen Saúdská Arábie, ale i ostatní monarchie Zálivu jsou významnými exportéry ropy. Významné plus, které může Saúdské Arábii v regionálním mocenském vzestupu pomoci, můžeme vidět v pomalé liberalizaci trhu či v investicích do vědy a rozvoje technologií. Avšak co se politického vývoje týče, je velice zaostalá. Saúdská Arábie působí jako „země dvou tváří“. Na jedné straně jde o zemi pokoušející se o značnou liberalizaci a modernizaci, avšak na straně druhé hovoříme o zemi, která je velmi konzervativní a uzavřená. V tomto bodě shledávám zásadní důvod, proč se této tematice věnovat.

1 Teoretický rámec

Regionální mocnosti se v posledních letech stávají velmi důležitými aktéry a tudíž i předmětem mnoha diskuzí. V důsledku postupné reorganizace světového řádu budou cílit na získání většího vlivu a prosazování svých vlastních zájmů a budou tak nabývat stále většího významu. Aby tato práce mohla koncept regionální mocnosti lépe přiblížit, je potřeba si pro větší přehlednost textu představit několik základních pojmů, ze kterých práce vychází. Jedná se především o koncept geografického regionu a koncept moci. Tyto dva pojmy tvoří základ pro definici regionální mocnosti.

1.1 Koncept regionu

Jelikož se jedná o vícevýznamový koncept, pojem region lze definovat několika různými způsoby. Jedná se o koncept, který se může vztahovat ke geografickému regionu, ekonomické integraci, institucionální pravomoci nebo sociálním a kulturním charakteristikám. Každý systém regionálních států může být charakterizován a diferencován podle vnitřní soudružnosti – z kulturního, politického a ekonomického hlediska, podle infrastruktury a komunikací, podle vztahů mezi státy (konflikt, spolupráce a podle prostředků, kterými spolu komunikují), na základě regionální hierarchie moci (Østerud 1992: 11–12). Při definování pojmu region bychom také neměli opomenout rozlišování dvou hlavních úrovní, a to regionální a globální. Snazší částí tohoto rozlišení je fakt, že region musí být samozřejmě menší než celek, obvykle mnohem menší (Buzan – Waeber 2003: 28). Definice slova „region“ se liší v závislosti na kontextu. Například Nye (cit. dle Van Langenhove 2013: 475) definuje výše zmíněný pojem jako „limitovaný počet jednotek propojených v závislosti na vztahu založeném na geografické poloze a vzájemné provázanosti“. Hartshorne (cit. dle Van Langenhove 2013: 475) pak vymezuje region jako „specifický prostor, který se odlišuje od okolí a který se rozpíná do té míry, do které se odlišuje“. Kappel (2011: 68) definuje regiony jako geografické, politické a ekonomické entity, které vznikly v průběhu času a jsou vnímány velmi rozdílně. Miriam Prys (2010b: 7) například ve své práci *The variability*

of regional powers využívá pragmatické definice regionu, která kombinuje prvky geopolitických, behaviorálních a konstruktivistických přístupů. Z této perspektivy se region skládá ze dvou nebo více členských států v geografické blízkosti. Je charakterizován pravidelnými interakcemi mezi nimi a vnímán vnitřními i vnějšími aktéry jako zřetelný regionální prostor.

Pro účely této práce je nutno zvolit takovou definici, které lze využít k vymezení hranic regionu Blízkého východu. Budeme proto vycházet z pojetí autorů Buzana a Waevera (2003: 27), kteří region chápou jako geografické soubory různých jednotek, které jsou zahrnuty ve větších systémech a mají svou vlastní strukturu.

1.2 Koncept moci

Moc vždy byla centrální kategorií pro analýzu mezinárodní politiky. Moc je především kategorií, která je úzce spojena s realistickou školou (Schmidt cit. dle Nolte 2006: 10). Nicméně v oboru mezinárodních vztahů neexistuje žádný konsenzus o vymezení konceptu moci. Jedná se tak o pojem, kterému jsou přisuzovány různé významy. Pojetí a zdroje moci se v mnoha teoriích liší, někteří autoři označují stát za mocný tehdy, disponuje-li velkou populací, rozsáhlým územím, početnou armádou. Jiní kladou důraz spíše na ekonomickou moc či autoritu a „charisma“ státu. Důležité je odpovědět si na základní otázku, a tedy jak pojem moci definovat, neboť s dobrým ukazatelem moci je pak možné určit mocenskou úroveň jednotlivých států.

Moc lze definovat mnoha způsoby, buď skrze vlastnosti nebo zdroje států nebo jako vztah mezi aktéry (státy), v nichž jeden aktér ovlivňuje chování jiného aktéra. Dle realistické školy (Mearsheimer 2001: 74) jsou hlavními ukazateli moci především materiální zdroje, přičemž vojenská síla představuje rozhodující zdroj. Vojenská síla je založena na latentní síle země, na jejích ekonomických zdrojích a počtu obyvatel. I přesto, že tyto dva zdroje spolu úzce souvisí, nelze je zaměňovat. Latentní síla odkazuje na sociálně-ekonomické složky, které přispívají k budování vojenské síly. Stát, který chce budovat vojenskou sílu, potřebuje peníze a technologie, tedy ekonomickou moc. V případě, že má stát

k dispozici latentní sílu, může budovat silnou vojenskou moc. Pokud má stát velký počet obyvatel, může mít i početnou armádu a pokud má i dostatečné bohatství, pak peníze investuje do nákupu zbraní a výcviku armády. Přestože vojenská síla je z hlediska moci důležitou podmínkou, je evidentní, že latentní síla země je její nezbytnou součástí. Prys (2012: 9) uvádí, že například Čína může skrze své materiální zdroje mít zásadní podíl na konstrukci a dekonstrukci regionálních řádů a tím i na mezinárodní mír a stabilitu jako celku. Na příkladu Číny je evidentní, že hraje velikou roli již zmiňována latentní síla země, neboť Čína má velké množství obyvatel a modernizující ekonomiku a i přesto, že její armáda je ve srovnání s ostatními velmocemi omezenější, díky své rozvíjející ekonomice může dosáhnout značného bohatství, které by mohla využít k tomu, aby se stala i státem s velkou vojenskou mocí. Zde můžeme vidět značnou provázanost všech složek. Pokud stát disponuje velkým množstvím obyvatel, pak má významné ekonomické výsledky, díky své rozvinuté ekonomice pak dosáhne značného bohatství a pokud má stát peníze, pak může mít i větší vojenskou sílu, jelikož investuje do posílení armády. Je tedy zřejmé, že země disponující vysokým HNP, vojenskými zbraněmi a velkým množstvím obyvatel bude mít značně větší vliv a prestiž než stát s primitivní ekonomickou mocí, malou populací a zaostalou výzbrojí (Holsti 1964: 185).

Nesmíme však opomenout ani nemateriální složky moci, neboť jsou také velmi významné a vztahují se k jednomu ze dvou typů moci, které popsal Joseph Nye. Nye (2004: 5) rozlišuje mezi tzv. tvrdou mocí (*hard power*) a měkkou mocí (*soft power*). Tvrdá moc odpovídá tradičnímu (neo)realistickému pojetí a její součástí je vojenská a ekonomická složka, kdy pod označením tvrdá moc chápeme schopnost ovlivnit pozici ostatních aktérů prostřednictvím hrozeb, užití násilí či uvalení ekonomických sankcí. Vojenská moc a ekonomická moc jsou tedy příklady tvrdé donucovací síly, které mohou být používány k ovlivňování ostatních. Větší vojenský a ekonomický potenciál aktérů může mít důležitý vliv také při vyjednávacích procesech či spolupráci. Měkká moc podle Nye (2002: 9) je „schopnost dostat to, co chcete prostřednictvím své přitažlivosti, nikoliv

donucovacími prostředky“. „*Soft power*“ tak bývá prostředkem výkonu moci, který skrz schopnosti své přitažlivosti ovlivňuje chování ostatních aktérů. Tato forma výkonu moci se zároveň opírá o specifické mocenské prostředky, které jsou také zahrnuty pod pojem „*soft power*“. Tyto mocenské zdroje jsou podle Nye (2002: 9) kultura, politické hodnoty a směřování zahraniční politiky. Mocenských cílů tedy aktéři mohou dosáhnout i diplomatickou cestou, pomocí morální autority a reprezentativní funkce v rámci regionu. Země může dosáhnout svých cílů, protože ostatní státy ji chtějí následovat, obdivují její hodnoty, napodobují ji a aspirují na její úroveň ekonomické prosperity a otevřenosti. V tomto smyslu je velmi důležité, aby tyto „charismatické“ země stanovily agendu ve světové politice a přilákaly ostatní. „*Soft power*“ spočívá ve schopnosti stanovit politickou agendu způsobem, který utváří preference ostatních (Flemes 2007a: 7; Nye 2002: 8–9).

Z výše uvedeného tak při vymezování pojmu moc budeme vycházet z realistického pohledu, kdy moc je založena na konkrétních materiálních zdrojích, které stát vlastní (Mearsheimer 2001: 74). Při zjišťování mocenského vlivu dané země je pro nás tato složka lépe uchopitelná a měřitelná. I přesto, že nemateriální složky jsou také velmi důležitou součástí, jejich měření/kvantifikace je znatelně obtížnější (Organski – Kugler 1980: 30).

1.3 Koncept regionální mocnosti

V mezinárodním systému se setkáváme s aktéry (státy), kteří jsou do jisté míry v mnoha ohledech odlišní, ať už se jedná o jejich rozlohu, počet obyvatel, vojenský vliv či ekonomický rozvoj. Z hlediska různých druhů moci tak rozlišujeme odlišné typy států, a to tzv. hegemonu, velmoci, regionální či střední mocnosti a malé (slabé) státy (Waisová 2009: 63). Vzhledem k tomu, že tato práce se zabývá regionální úrovní, budeme se v této kapitole věnovat konceptu tzv. regionální mocnosti. Pojem regionální mocnost je v současnosti pojmem, který je často používán v mezinárodních vztazích, avšak neexistuje žádný jednotný názor určující základní charakteristiku regionální mocnosti. Setkáváme se tak s širokou škálou definic. Jedná se totiž o koncept, který je sice v moderní

době stále více používán, ale nejasnost tohoto pojmu přetrvává. Mnoho autorů se snaží přispět k objasnění tohoto konceptu a vymezují definice na základě toho, co je ve středu zájmů jejich analýzy. Cílem této kapitoly je tudíž vymezit pojem „regionální mocnosti“ tak, aby byl co nejvíce vhodný pro účel naší práce.

Dále je velmi důležité brát v potaz, že se jedná o pojem, který je velice rozmanitý, jelikož stát, který někteří autoři označují za regionální mocnost (*regional power*, například Flesmes 2007b), jiní označují také jako regionální hegemonní mocnost (*regional hegemon*, Prys 2012: 26), regionální vůdce (*regional leader*, Flesmes – Nolte 2010: 5), regionální velmoc (*regional great power*, Østerud 1992: 1), či dokonce jako střední mocnost a stát středního stupně (*middle power*, *middle-tier states*, Nolte 2010: 885). Těmito pojmy autoři označují většinou stejnou skupinu států. V této práci se však budeme držet označení regionální mocnost, jelikož postavení regionální mocnosti v rámci regionu je jiné než postavení regionálního hegemonu, velmoci či střední mocnosti.

Abychom mohli stát označit za regionální mocnost, musí splňovat dvě základní kritéria, která definují regionální mocnosti. Stát musí být geografickou součástí daného regionu a v rámci regionu musí mít relativní převahu v ohledu materiálních schopností (Lemke cit. dle Prys 2010b: 7). Je důležitější zaměřit se na relativní převahu než na absolutní sílu, nejen kvůli velkým rozdílům mezi materiálními schopnostmi regionálních mocností napříč světem, ale i skutečnosti, že v regionálních vztazích záleží na relativní převaze nad sousedními státy (Prys 2010b: 7). Stát, který je regionální mocností daného regionu, se snaží především hájit a prosazovat zájmy pouze na území vlastního regionu. Geografický rozsah a cíle regionálních mocností jsou znatelně omezenější, než u velmocí (Ehteshami – Hinnebush 1997: 5–6). V těchto bodech shledáváme zásadní rozdíl v uplatňování mocenského vlivu mezi regionální mocností a velmocí. Na druhou stranu v dnešním mezinárodním systému se setkáváme i s regionálními mocnostmi, které přesahují hranice svého regionu a stávají se současně i světovou mocností. Například Čína je regionální mocností jihovýchodní Asie

a zároveň i světovou mocností, neboť má dostatečnou moc v rámci celého mezinárodního systému. Dalším takovým státem je i Indie, která dominuje v rámci jižní Asie (Prys 2012: 9).

Regionální mocnost by měla otevřeně definovat sféru svého vlivu, roli stabilizátoru v regionálních bezpečnostních otázkách. Dále je nutné, aby regionální mocnost vlastnila nezbytné mocenské zdroje, a to materiální a ideové. Z realistického pohledu je základním materiálním zdrojem vojenská síla. V rámci ideových zdrojů hovoříme především o konceptu autority (Flemes 2007b: 12). Avšak obtížnost klasifikace státu jako regionální mocnosti souvisí nejen s tím, že tento status není spojený jen s materiálními a ideovými mocenskými zdroji, ale také s pohledem na uspořádání globální a regionální mocenské hierarchie (Flemes – Nolte 2010: 6). Oproti globálnímu hegemonu musí regionální mocnosti fungovat v rámci společného mezinárodního systému, který je určen globálním rozdělením moci a mezinárodními institucemi, kde regionální hierarchie jsou podřízeny hierarchii globální (Prys 2010a: 482). Světové mocnosti často zasahují do regionů a narušují místní rovnováhu moci. V důsledku těchto vnějších zásahů pak dochází k poklesu nejistoty a častějším válkám v rámci regionu. Globální penetrace a místní podřízenost představují dlouhodobé příčiny regionální nestability, jelikož mají tendenci legitimizovat místní stavy a regionální státní systém obecně. Vnější síly odpovídajícím způsobem ovlivňují regionální vztahy týkající se vnitřní soudružnosti, komunikačních systémů, intenzity konfliktu nebo stupně kooperace a mocenských vztahů mezi regionálními státy (Ehteshami – Hinnebush 1997: 9–10; Østerud 1992: 12).

Spojitostí mezi globální a regionální úrovní se zabývá také prezident Německého vědeckého institutu pro globální a teritoriální studia (German Institute of Global and Area Studies) profesor Robert Kappel, který se snaží analyzovat spojitost mezi těmito dvěma složkami a zaměřuje se především na ekonomickou roli regionálních mocností (Godehardt – Nabers 2011: 11). Řada regionálních mocností se stává významnými mezinárodními aktéry, kteří jsou koordinátory

světové politiky a globální ekonomiky. Politický a ekonomický posun těchto mocností je však doprovázen relativní ztrátou důležitosti na významu světových velmocí, například Japonska či USA. Tyto země jsou stále více hendikepovány ekonomickým růstem a geostrategickým jednáním regionálních mocností. V mnoha případech je však posun v ekonomické moci vnímám jako hrozba či nebezpečí v tom smyslu, že dochází k dominanci nového globálního hráče a k závislosti ze strany ostatních (Kappel 2010: 7–8).

Dle Kappela (2011: 68–69) musí každá regionální mocnost splňovat i určitá ekonomická kritéria, abychom ji mohli za tuto mocnost označit. Kappel se snaží vyplnit mezery v této oblasti a zabývá se především vztahem regionálních mocností k ostatním státům regionu. Na základě průzkumů platí, že o ekonomikách regionálních mocností je možné vyjadřovat se pouze limitovaně. Kappel říká (2010: 3), že regionální mocnost může být popsána jako hospodářství s relativně hustou populací a určitým stanoveným územím, které hraje dominantní roli v obchodě v rámci regionu a regionální správy. Regionální mocnost vyvíjí svou vlastní technologickou kapacitu a místní podniky působí na regionální i globální úrovni s rostoucí silou. Rolí státu na regionální i globální úrovni se zabývá také Østerud (1992: 12), která říká, že regionální mocností je nejen takový stát, který je součástí geograficky vymezeného regionu, ale i stát, který je schopný postavit se proti jakékoliv koalici dalších států regionu, je vlivný v regionálních záležitostech a schopný hrát významnou roli na regionální i globální úrovni.

Státy, které jsou obvykle uváděny jako regionální mocnosti, obecně vykazují velké množství obyvatel v regionálním kontextu a vysoké HDP, vlastní konvenční ozbrojené síly a v některých případech nukleární zbraně (Nolte 2010: 889). Nolte (2010: 893) však rozpracoval mnohem podrobnější definici, na základě níž charakterizuje regionální mocnost jako stát, který:

- (1) formuluje vlastní koncepci o vedoucím postavení v regionu, který je geograficky, ekonomicky a politicko-ideologicky vymezen,

- (2) znázorňuje materiální (vojenské, ekonomické, demografické), organizační (politické) a ideologické prostředky pro regionální projekci moci,
- (3) má skutečně velký vliv v regionálních záležitostech,
- (4) je ekonomicky, politicky a kulturně propojený s regionem,
- (5) ovlivňuje významným způsobem geopolitické vymezení a politicko-ideovou stavbu regionu,
- (6) uplatňuje svůj vliv skrze prostředky regionálních vládních struktur,
- (7) formuluje a definuje společnou regionální identitu,
- (8) poskytuje kolektivní blahobyť pro region nebo se významným způsobem podílí na poskytování tohoto blahobytu,
- (9) definuje regionální bezpečnostní agendu,
- (10) jeho vedoucí postavení v rámci regionu je uznáváno nebo alespoň respektováno ostatními státy uvnitř nebo mimo region, a to především jinými regionálními mocnostmi,
- (11) je integrován v mezinárodních a globálních fórech a institucích, kde formuluje nejen své vlastní zájmy, ale snaží se působit také jako zástupce zájmů regionálních.

Jednou z dalších autorek, která se zabývá tematikou regionálních mocností, je Miriam Prys, která pro svou studii sledování Indie a Jižní Afriky jako regionální mocnosti (2007: 3–5) využívá třech hlavních rozměrů sloužících k popisu regionálního systému, a to poskytování veřejných statků, projekce hodnot a zájmů regionální mocnosti a vnímání regionální mocnosti, ze strany států v rámci regionu i mimo něj, jako státu se zvláštní zodpovědností a možností ovlivnit chování a výsledky ve své sféře vlivu. V souvislosti s praktickou aplikací těchto kategorií se musí zohlednit to, že všechny jsou ideálními typy a většina regionálních mocností pravděpodobně zaujímá místo někde mezi nimi. Studií Jižní Afriky se zabývá například i Flandes (2007b: 11), který však využívá jiných kritérií, jež si pro svoji práci nadefinoval. Dle něj je regionální mocností stát,

který formuluje nárok na vedení, vlastní nezbytné energetické zdroje, využívá nástrojů zahraniční politiky a je akceptován třetími státy.

I přesto, že autoři zabývající se touto tematikou přichází s odlišnými definicemi, uvádí Fleses a Nolte (2010: 6–7) základní kritéria, ve kterých se většina autorů, věnujících se této problematice, shoduje. Za regionální mocnost můžeme označit stát, který:

- (1) je součástí geograficky vymezeného regionu,
- (2) je připraven převzít vedoucí roli v regionu,
- (3) disponuje potřebnými materiálními a ideovými zdroji pro regionální projekci moci,
- (4) je vysoce vlivný v regionálních záležitostech,
- (5) získal uznání svého vedoucího postavení ze strany států regionu, popřípadě ze strany světových mocností.

Pro účel naší práce použijeme takové pojetí regionální mocnosti, které vychází z již nadefinovaných pojmů moc a region, které byly vymezeny pro tuto práci. *Regionální mocnost tedy chápeme jako stát, který je integrální součástí geograficky vymezeného regionu a disponuje dostačujícími materiálními zdroji, které slouží k projekci jeho moci.* Avšak vlastnictví mocenských zdrojů nikdy nezaručuje stoprocentní úspěšnost v případě vytyčení určitých mocenských cílů. Aby každý stát takových zdrojů využil k získání kýžených výsledků, je velmi důležité využívat dobře navržených strategií a mít obratné vedení (Nye 2004: 3). *Takový stát si musí být vědom svého silného postavení a být připraven převzít vedoucí roli v regionu.* Stát, který je připraven převzít vedoucí roli v regionu, musí nést zvláštní odpovědnost za regionální bezpečnost a hájit pořádek v rámci regionu (Schoeman cit. dle Nolte 2010: 890).

Z výše uvedeného budeme v této práci zjišťovat, zda Saúdská Arábie splňuje kritéria regionální mocnosti, které jsme si pro účel této práce nadefinovali. První z nich, tedy zda je Saúdská Arábie součástí určitého regionu, budeme zjišťovat již v následující kapitole 2. Abychom však mohli určit moc státu, budou nás

zajímat především materiální zdroje Saúdské Arábie – ekonomické, demografické a vojenské kapacity. Pro zjištění moci státu využijeme metody sběru dat a jejich následné analýzy. V rámci demografického faktoru se zaměříme na celkový počet obyvatel. Rozsáhlá populace je pro stát, který si dělá velké mocenské ambice velmi důležitá, neboť stát s velkou populací má větší autoritu a může mít i větší slovo v mezinárodních záležitostech. Na velikosti populace závisí do značné míry také vojenská síla. Pokud totiž disponuje stát velkým počtem obyvatel, může mít i velkou armádu. S rozsáhlé populace dále plynou i větší daně na vybavení armády (Albatel 2005: 351). S velikostí populace dále souvisí i ekonomická síla země. Jako ukazatel ekonomické síly využijeme množství strategických surovin a hodnoty hrubého domácího produktu v paritě kupní síly, který nám udává velikost ekonomiky daného státu. V případě vojenské síly nás budou zajímat výdaje na zbrojení, počet vojáků a vlastnictví jaderných zbraní. Komparací počtu vojáků jednotlivých států Blízkého východu snadno zhodnotíme velikost konvenční armády, avšak abychom zjistili její vybavenost a stupeň modernizace, využijeme hodnot výdajů, které stát každoročně vynakládá na zbrojení. Vlastnictví jaderných zbraní tvoří v rámci nestabilního Blízkého východu také velmi značný mocenský prvek, kterému je nutné věnovat pozornost.

Při analýze mocenského postavení Saúdské Arábie budeme využívat třech základních databází. V rámci vojenského potenciálu se budeme opírat o databázi SIPRI a Military Balance. Při vyhodnocování ekonomických dat budeme vycházet z databáze Světové banky.

Překládaná práce využívá nejen těchto databází, ale i prohlášení a projevy politických představitelů země, ve kterých prezentují svůj vliv a sílu. Na základě těchto dokumentů pak můžeme zhodnotit, zda má Saúdská Arábie vysoké mínění a velké mocenské ambice.

2 Vymezení regionu Blízký východ

Přesné vymezení hranic každého regionu je velice složité. Blízký východ² je regionem, který se vyznačuje celou řadou definic a problematickým určením svých hranic. Jelikož se setkáváme s několika koncepty vymezení hranic tohoto regionu, je důležité objasnit, jakého vymezení se bude držet tato práce, tudíž jaké území dle našeho pojetí region zahrnuje a především jaká kritéria by měl takový stát splňovat, abychom jej mohli do regionu zařadit.

V této práci budeme postupovat na základě tzv. úzkého vymezení regionu Blízký východ, které zahrnuje státy Arabského poloostrova (Saúdská Arábie, Kuvajt, Bahrajn, Katar, SAE, Omán, Jemen), státy východního Středomoří (Libanon, Palestina, Sýrie), dále Jordánsko, Irák, Izrael a v neposlední řadě nearabské státy – Turecko a Írán. Za integrální součást regionu však bývají považovány i státy severní Afriky.³ V rámci české společnosti tak pod označením „Blízký východ“ chápeme úzce vymezený region plus státy severní Afriky⁴ (Šanc 2011: 11–12). Panregion Blízký východ zahrnuje tedy oblast jihozápadní Asie a severní Afriky, která je obklopena pěti moři – Kaspickým, Černým, Středoziemním, Rudým a Arabským mořem. Východní část panregionu je oddělena od indického subkontinentu pohořími a státy severní Afriky odděluje od subsaharské Afriky poušť (Ponižilová 2011: 114). V tomto případě nastává komplikace související s nejasným přechodem z jednoho regionu do druhého. Pásmo Sahelu představuje proto přechodový region mezi Blízkým východem a subsaharskou Afrikou (Šanc 2011: 12).

² Označení tohoto regionu jako Blízký východ však není jediné. Setkáváme se i s termíny jako je Střední východ, Přední východ či Jihozápadní Asie.

³ Někteří autoři hranice tohoto regionu posouvají ještě dále a nahlíží na Blízký východ na základě tzv. širokého pojetí Blízkého východu. Z tohoto hlediska bývá do regionu BV řazen ještě Afghánistán, Pákistán a přechodový region tzv. Turkestán, jež zahrnuje středoasijské republiky (Uzbekistán, Turkmenistán, Kyrgyzstán, Tádžikistán, Kazachstán) a dnešní Ujgurskou autonomní oblast ležící v severozápadní části ČLDR. Aby byl výčet tohoto vymezení kompletní, bývá součástí široce pojímaného Blízkého východu ještě Ázerbájdžán (Šanc 2011: 14).

⁴ Mezi státy severní Afriky tedy zahrnujeme Maroko (případně se Západní Saharou), Alžírsko, Tunisko, Libyi, Egypt.

Blízký východ jako panregion vznikl v totožné historické době jako Evropa. Expanzi středovýchodního islámu můžeme datovat v rozmezí let 622 až 750. V tuto dobu již můžeme hovořit o geograficky zformovaném islámském panregionu (Hnízdo 1995: 66). V rámci struktury Blízkého východu můžeme vymezit dva hlavní celky, a to arabský a nearabský. Arabská část větších rozměrů zahrnuje většinu států Blízkého východu, avšak součástí Blízkého východu jsou i dva nearabské státy – Turecko a Írán (Hnízdo 1995: 72).

Abychom mohli Blízký východ přesně vymezit, je potřeba najít jednotící charakteristické znaky vyskytující se napříč celým regionem. Jak již zde bylo zmíněno, dle autora Bořka Hnízda (1995: 72) je tento region osídlen nejen arabským obyvatelstvem, ale také nearabským. Blízký východ je tak regionem, kde převažuje arabská populace, ale nesmíme opomenout, že zde žijí také především Turci, Židé, Peršané a také mnoho jiných marginálních etnik. S tím také souvisí islám, který je možné označit za základní jednotící prvek regionu, ačkoliv se zde také setkáváme i se společenstvími, která upřednostňují jiná náboženství, například judaismus nebo křesťanství (Šanc 2011: 10–11). I přesto, že muslimové tvoří většinu populace ve 49 zemích po celém světě, islám je často s blízkovýchodním regionem spojován zejména proto, že se jedná o oblast, která má nejvyšší koncentraci muslimů ze všech regionů světa. Přibližně 93% obyvatel Blízkého východu lze označit za muslimy a právě proto je islám považován za jeden z hlavních jednotících znaků Blízkého východu ⁵(DeSilver 2013).

Je evidentní, že Blízký východ není nábožensky, etnicky ani jazykově celistvý a i přesto, že se země liší etnicitou, používaným jazykem či vyznávanou vírou, spojuje je především neoddělitelný historický vývoj a to i s Tureckem a Íránem, jež si prošly po první světové válce revolučním obdobím a následnou vládou reformistů – Mustafy Kemala Atatürka a šáha Rezy Páhlavího. Avšak ani tyto rozdíly ve vývoji po první světové válce nemohou zastřít společnou historii

⁵ 10 zemí s největším počtem muslimů je domovem 2/3 (66%) všech muslimů. Zemí s největším počtem muslimů je Indonésie následuje Indie, Pákistán, Bangladéš, Nigérie a za nimi již 5 zemí Blízkého východu (Egypt, Írán, Turecko, Alžírsko, Maroko).; Pewforum. The global religious landscape – Muslims (<http://www.pewforum.org/2012/12/18/global-religious-landscape-muslim/>, 4. 3. 2016).

a kulturu, kdy byl Írán v sedmém a osmém století provázen arabskými muslimskými výboji a osmanští Turci ovládali arabské oblasti po celá čtyři staletí⁶ (Ponížilová 2011: 118–120). Z historického hlediska se toto území pojí nejen s arabskými invazemi, ale také se třemi největšími arabskými impérii – s vládou Umajjovců, Abbasidů a Ottomanů. S dvacátým stoletím a rozvojem lingvistiky i náboženství se tak Blízký východ stává něčím víc než jen geografickou oblastí. Především jde o dlouhou tradici islámu. V dnešním Turecku a Íránu se stal islám velkým fenoménem přijímaným střední třídou, ale třída vzdělaných tuto tradici odmítá (Keddie 1973: 255–257).

Jako jeden ze společných znaků zemí Blízkého východu je nutné zmínit silné postavení hlavy státu. Tento prvek je patrný téměř v celém regionu Blízkého východu až na výjimky. Jelikož země regionu nejsou pouze republikami⁷, ale i monarchiemi⁸, hlavou dnešních států jsou nejen prezidenti, ale i králové, emírové, šejchové či sultán. Vývojovým trendem v monarchiích je především přechod z monarchie absolutní na monarchii konstituční. Republiky jsou převážně prezidentského typu a prezident je v těchto případech nadřazen moci výkonné. Se silným postavením hlavy státu se pak pojí slabá pozice parlamentu (Kropáček 1999: 102).

Blízký východ můžeme označit za velmi komplikovaný a nestabilní prostor procházející dlouhodobou krizí a frustrací z neúspěchu mezi ostatními civilizačními okruhy. Zemím v této části pak nepomáhá ani fungování nedemokratických režimů, kde značný vliv mají v mnoha případech především vládnoucí rodiny. S tím pak také souvisí časté zásahy mezinárodních organizací do vnitropolitických konfliktů, které v zemích panují (Cabada 2006: 5–6). U některých zemí může být nefunkčnost demokracie spojena také s ropným bohatstvím. Mnoho autorů označuje ropu jako „brzdu demokratického procesu“,

⁶ Nadvláda osmanských Turků od 16. století do počátku 20. století.

⁷ Republiky regionu BV: Alžírsko, Egypt, Irák, Írán, Jemen, Sýrie, Tunisko, Palestinská autonomie, Turecko, Libanon, Izrael.

⁸ Státy BV, které nejsou republikami: Bahrajn (monarchie), Maroko (království), Omán (monarchie-sultanát), Saúdská Arábie (království), SAE (federace 7 monarchií).

kdy příjmy z prodeje ropy snižují potřebu danit občany. Dopady ropného bohatství na politický systém pak oslabují demokratický proces (Maitah 2010: 122). V regionu Blízkého východu se často setkáváme se zeměmi, které se tváří jako demokratické, avšak postrádají základní demokratické rysy. Dle Huntingtona (1991: 266) lze mluvit o stabilizované demokracii pouze tam, kde se u politické moci alespoň dvakrát po sobě ve svobodných volbách vystřídá soupeřící uskupení.

I když je v současnosti velice obtížně nahlížet na budoucnost Blízkého východu s velkým optimismem, nelze však zapomenout na minulost, kdy region procházel v mnoha ohledech značnou slávou, mluvíme především o začátcích zemědělství, nejstarších městech či velkých skocích v oblasti vědy a technologie (J. A. Gritzner – Ch. F. Gritzner 2006: 102–103). Regionální frustrace však bude nadále růst, pokud nedojde k podstatnému zlepšení sociálních, ekonomických a politických podmínek. Právě tyto stávající podmínky vedou k ohrožení regionální stability. Základ regionálních problémů na Blízkém východě tvoří především zkorumpovaná, neschopná a neefektivní vláda, konflikty náboženského rázu, rychlý populační růst či uplatňování nerovných podmínek mezi obyvateli (J. A. Gritzner – Ch. F. Gritzner 2006: 106–108; Šabacká 2011: 17). Dalším problémem, se kterým se v rámci Blízkého východu setkáváme, je nedodržování další základní hodnoty, kterou jsou lidská práva (Kropáček 1999: 114). V rámci Blízkého východu došlo k několika demokratizačním vlnám, kdy především po druhé světové válce docházelo k nahrazování monarchií republikami (Egypt, Tunisko, Irák, Jemen, Libye), které však vykazovaly autoritativní formy vlády (Kropáček 1999: 117). V této souvislosti přichází do popředí šaría⁹ a její ustanovení, která odporují Všeobecné deklaraci lidských práv. Týká se to především otázky náboženské svobody, rovnoprávného postavení žen ve společnosti a tělesných trestů. Ačkoli muslimské státy ve většině případů přistoupily k Mezinárodní úmluvě o občanských a politických právech, na základě hájení svých konzervativních hodnot je však odmítají

⁹ Šaría je označována jako jeden z hlavních zdrojů legislativy, zákony státu jsou podřízeny právu šaría (Kropáček 1999: 164).

(Saúdská Arábie společně s monarchiemi Zálivu). Stejně tak se zrušením trestu smrti nesouhlasí žádný z blízkovýchodních států. Některé ze zemí regionu můžeme rozhodně zařadit k zemím, kde můžeme identifikovat během posledních let případy porušování lidských práv – vraždy, mučení, mimosoudní popravy a další krutosti ze strany vlády či ozbrojených opozičních skupin. Jedná se například o Alžírsko, kde docházelo v poslední době k vraždění ze strany islámské ozbrojené opozice, dále Egypt známý především zadržováním členů či sympatizantů zakázaných islámských skupin, Izrael uplatňující nespravedlivé tresty a mučení vůči Palestincům a v neposlední řadě nárůst poprav na konci 90. let v Íránu a Saúdské Arábii (Kropáček 1999: 125-126).

Identifikovat tedy společné jednotící prvky v rámci tohoto regionu je více než náročné. Mnoho autorů se pokusilo předložit různé prvky, které označují základní charakteristiku tohoto regionu. Zatímco autorka N. R. Keddieová (1973: 255) hovoří o Blízkém východu jako o převážně muslimské oblasti, pro kterou je příznačné velké sucho a pouštní prostředí, kde zemědělství bylo silně závislé na systému zavlažování a nomádský způsob života byl zde zcela běžný. Trojice autorů Sørli, Gleditsch, Strand (2005: 141–142) charakterizují Blízký východ jako region, který má sklony ke konfliktům, autoritářským vládám a ekonomickému utrpení. Od roku 1950 je region provázen zejména občanskými válkami. Ve srovnání s ostatními regiony jsou země Blízkého východu charakteristické především autoritářskými režimy, závislostí na ropě a vleklým arabsko-izraelským konfliktem.

V neposlední řadě je nutné zmínit, že v rámci regionu Blízkého východu dochází dále k dělení na několik subregionů, v nichž dochází k častější interakci mezi státy, neboť jednotlivé státy mají k sobě geograficky blízkost, jelikož region Blízkého východu se rozkládá na dvou kontinentech. V rámci Blízkého východu tak rozeznáváme tři subregiony. Hnízdo (1995: 80–81) používá označení transnacionální regiony. Za transnacionální regiony Blízkého východu označuje Maghreb, „tradiční oblast Blízkého východu“ a Arabský poloostrov. Součástí

afrického Maghrebu je především Maroko (a Západní Sahara)¹⁰, Alžírsko, Tunisko, popřípadě Libye a Mauretánie. Za jednotící složku lze označit především islám a arabské obyvatelstvo. Naopak prvkem, který brání užší spolupráci mezi státy, je dlouhodobé soupeření dvou hlavních lídrů oblasti, a to Maroka a Alžírsku (Hnízdo 1995: 80). Mauretánie sice vykazuje základní jednotící rysy, a to převládající islám, arabské obyvatelstvo a arabštinu, avšak z historicko-kulturního hlediska nalezneme rozdílnosti, které nepřipouští zařazení do úzce vymezeného regionu Blízký východ a severní Afrika (Šanc 2011: 12–13). „Tradiční oblast Blízkého východu“, známá také pod označením Mašrik, zahrnuje zejména Egypt a státy na východ od Středomoří. Zde proti sobě stojí především Egypt (či Sýrie) a Izrael (Ponížilová 2011: 118). Společný jazyk, kultura, náboženství a téměř totožný politický a sociální systém tvoří hlavní jednotící prvky transnacionálního regionu, kterým je Arabský poloostrov. Navíc všechny země kromě Jemenu zůstávají tradiční konzervativní monarchií. Tato oblast se vyznačuje především dlouholetými dynastickými spory mezi vládnoucími rody a rodinami. Důkazem této skutečnosti je například spor mezi Saúdy a Hášimovci (Hnízdo 1995: 80–81).

¹⁰ Území s anomálním politicko-geografickým statutem, spravované Marokem.

3 Mocenské postavení a ambice Saúdské Arábie

Saúdské království o sobě nemá rozhodně malé mínění a svou sílu opírá především o své zásoby ropy a zemního plynu. Saúdské království se označuje jako jedna z nejaktivnějších zemí v oblasti průzkumu břidlicové ropy a zemního plynu. Vyzdvihuje své obrovské zdroje, technologii a i kvalitu. Ambice saúdského království však v poslední době míří neustále výš, neboť Saúdská Arábie nechce být „jen“ zemí produkující ropy, ale chce být globálním centrem pro produkci materiálu a služeb potřebných k její těžbě. Důležité je zejména její členství v Organizaci zemí vyvážejících ropu (*Organization of Oil Exporting Countries*, OPEC), ale i v jiných mezinárodních ropných a energetických organizacích, jako je Organizace arabských zemí vyvážejících ropu (*Organization of the Petroleum Exporting Countries*, OAPEC) a Mezinárodní energetické fórum (*International Energy Forum*).¹¹ Právě energetický sektor tvoří základ saúdské ekonomiky a společně s USA a Ruskem patří Saúdská Arábie mezi největší producenty a vývozce ropy na světě.¹² Saúdská Arábie se označuje nejen za regionální, ale i globální ekonomickou sílu, která se dokázala díky výrazným změnám v zemi rychle vyvinout ze zemědělské společnosti a stala se tak jednou z nejrychleji se rozvíjejících zemí na světě.¹³ Svou významnou ekonomickou pozici demonstruje především i svým členstvím ve skupině G20. Tímto členstvím podporuje především stabilizaci globální politiky. Snaží se také vybudovat globální ekonomický systém opírající se o partnerství mezi rozvojovými a vyspělými zeměmi. Svou politiku Saúdská Arábie výrazně zakládá na zahraniční pomoci vůči rozvojovým zemím

¹¹ Royal embassy of Saudi Arabia, Washington D. C – Public Affairs, Minister Al-Naimi Address at the Saudi Economic Association: <http://www.saudiembassy.net/announcement/announcement04071501.aspx> (15. 4. 2016).

¹² CIA The World Factbook – Country Comparison, Crude Oil (production, exports): <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/rankorderguide.html> (16. 4. 2016).

a představuje tak důležitého donora.¹⁴ Saúdská Arábie je zemí, která neustále realizuje ekonomické a politické reformy, podporuje svůj hospodářský růst a zvyšuje zahraniční investice. Dokonce v roce 2006 byla Saúdská Arábie největším příjemcem přímých zahraničních investic v arabském světě.¹⁵

¹³ Royal embassy of Saudi Arabia, Washington D. C – About Saudi Arabia, Economy & Global Trade: http://www.saudiembassy.net/about/country-information/economy_global_trade/ (16. 4. 2016).

¹⁴ Royal embassy of Saudi Arabia, Washington D. C – Public Affairs, Statement by Vice Minister of Foreign Affairs Prince Abdulaziz bin Abdullah to UN General Assembly: <http://www.saudiembassy.net/announcement/announcement09281201.aspx> (15. 4. 2016).

¹⁵ Royal embassy of Saudi Arabia, Washington D. C – Political, Economic and Social Initiatives the Kingdom of Saudi Arabia: http://www.saudiembassy.net/files/PDF/Reports/2008Reports/Reform_Report_May08.pdf (16. 4. 2016).

4 Zdroje saúdské moci

Tato kapitola se zabývá materiálními zdroji státu, které jsou nutné pro projekci moci a získání vedoucího postavení v rámci regionu. Mezi tyto zdroje se nejčastěji řadí demografické kapacity a ukazatelé vojenské a ekonomické síly.

4.1 Ekonomický potenciál Saúdské Arábie

Počátek vzniku království Saúdské Arábie stál především na dvou základních faktorech a to na islámu a ropném bohatství. Je evidentní, že ropa zde hrála významnou roli od samého počátku. Díky ropnému bohatství, které nabralo na největším významu v 70. letech, došlo ke značné modernizaci vedoucí takřka k vybudování nového města (Habeeb 2012: 162). V 70. letech pokračoval král Faisal v politice svého otce a prosazoval názor, že ropa nemůže být použita jako „zbraň“ a že politika a ropa by se neměly spojovat (Al-Rasheed 2010: 131). Avšak v dubnu roku 1973 se vyskytl problém. Král Faisal uvedl, že pokud by USA nadále pokračovaly v podpoře Izraele, spolupráci Saúdské Arábie a Spojených států by bylo náročné udržet. V červenci 1973 OPEC zvýšil cenu ropy o 11,9 % a Faisal doufal, že tento postoj by mohl udržet přátelské vztahy, avšak napětí mezi Izraelem stále rostlo. Saúdská Arábie vyhrožovala, že pokud vypukne válka s Izraelem, dojde k omezení dodávky plynu a Faisal postaví svou politiku na ropě. USA ani Evropa však toto varování nebraly v potaz. V říjnu 1973 propukla již pátá arabsko-izraelská válka a o měsíc později na zasedání OPEC v Kuvajtu se deset arabských členů dohodlo na snížení produkce ropy o 5 % a zvýšení její ceny měsíčně o 17 % do doby, dokud nebude arabsko-izraelský konflikt vyřešen. V důsledku poskytnutí finanční pomoci na náhradní zbraně Izraeli ze strany USA bylo vyhlášeno ropné embargo na dodávky ropy do USA a Nizozemí za jejich podporu Izraele (Wynbrandt 2010: 231–232). Je nutné zmínit, že Saúdská Arábie se ihned nepřipojila k embargu s ostatními arabskými státy. Chtěla přečkat konflikt bez použití ropy jako „zbraně“, avšak po překvapivém útoku Egypta na Izrael se v důsledku vojenských problémů Egypta rozhodla zavést embargo na Západě a přišla s úplným zákazem vývozu ropy do Spojených států (Golub cit. dle Al-Rasheed 2010: 132).

I přesto, že ropné embargo trvalo šest měsíců, příjmy z ropy v Saúdské Arábii i nadále stouply. Hrubý domácí produkt v roce 1973 dosáhl 14,95 miliard dolarů, v roce 1974 dokonce 45,41 miliard dolarů, což oproti předchozím rokům můžeme považovat za znatelný nárůst, neboť v roce 1972 činilo HDP 9,66 miliard dolarů.¹⁶ Je tedy evidentní, že politika užití ropy jako zbraně přinesla Saúdské Arábii velkou moc, vliv a bohatství. Arabský svět vnímal embargo jako obrovské vítězství vůči Západu. Ropné embargo přivedlo Saúdskou Arábii k vedoucímu postavení v arabském světě a k otevřené konfrontaci s USA (Al-Rasheed 2010: 134). Saúdská Arábie sice získala vedoucí roli mezi ostatními arabskými státy, získala slávu i bohatství, avšak posunula se do středu konfliktů a tím tak ohrozila svoji bezpečnost. Aby posílila svoji bezpečnost, nakupovala Saúdská Arábie od Spojených států velké množství zbraní. Na jaře roku 1974 bylo ropné embargo zrušeno a Saúdská Arábie opět začala naplno spolupracovat s USA v hospodářské, politické i vojenské oblasti¹⁷ (Bouček 2005: 80).

Saúdská Arábie se stala díky ropnému *boomu* bohatým státem, který usiloval o kapitalistickou modernizaci saúdskoarabské ekonomiky, kdy docházelo především k rozšíření ekonomických funkcí státu, k vzniku nových pracovních míst v administrativní sféře a vytváření státní byrokracie (Bouček 2005: 82). Faisal tohoto bohatství využil již k zmíněné modernizaci a budování vojenských ozbrojených sil. Saúdské vojenské kapacity zvýšil prostřednictvím nákupu zbraní z USA (Al-Rasheed 2010: 133; Wynbrandt 2010: 234). V Saúdské Arábii došlo především k budování pětiletých plánů. První hospodářský plán z roku 1970–1975 se zaměřoval na obranu, školství, dopravu a rozvoj. Druhý pětiletý plán byl vyhlášen na období 1975–1980 a jeho cílem bylo nejen dosáhnout rozvoje saúdskoarabské ekonomiky, ale zároveň zachovat náboženské hodnoty

¹⁶ The World Bank - World DataBank: World Development Indicators, GDP at market prices (current US\$): <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=SAU&series=&period=> (12. 4. 2016).

¹⁷ Po ukončení ropného embarga zvýšila Saúdská Arábie produkci ropy, aby dohnala výpadky dodávek na Západě. Saúdská Arábie se stala navíc většinovým vlastníkem společnosti ARAMCO (Wynbrandt 2010: 235).

islámu a především zajistit vnitřní bezpečnost státu. Modernizace se měla projevit i v oblasti vzdělání a zdravotnictví a měl být zvýšen i sociální blahobyt. Další prioritou tohoto plánu bylo také budování silnic a přístavů, jelikož infrastruktura byla velice zaostalá (Bouček 2005: 82–85; Wynbrandt 2010: 233–234). S touto rozsáhlou modernizací se však pojily i velké problémy. Saúdská Arábie trpěla nedostatkem pracovníků a vysokou inflací, kterou zapříčinil velký příliv peněz. Po roce 1975 dosahovala až 65–75 %. Vzhledem k růstu ropy byl překročen i plánovaný růst HDP (Bouček 2005: 86). V roce 1976 dosáhl HDP v Saúdské Arábii až 64,01 miliard dolarů a v následujících letech svoji hodnotu neustále zvyšoval. V roce 1981 dosáhl rekordní hodnoty 184,3 miliard dolarů. V tomto roce se žádný jiný stát nemohl vyrovnat Saúdské Arábii, co se ekonomické úrovně týče. Pro srovnání druhým ekonomicky nejvyspělejším státem v rámci Blízkého východu byl v této době Írán, jehož HDP činilo 100,5 miliard dolarů. Životní úroveň v Saúdské Arábii dosáhla maxima, neboť HDP na hlavu činilo až 17 457 dolarů.¹⁸ V rámci posledních deseti let, tak došlo v Saúdské Arábii k nadprůměrně vysokému růstu zejména v oblasti průmyslové a zemědělské výroby, která se však stále opírala především o příjmy z ropy (Bouček 2005: 86). Saúdská Arábie tak v 70. letech stavěla svůj velký úspěch na ropě a souhře událostí, které ji tak vynesly do popředí. Ropa se v Saúdské Arábii stala klíčovým nástrojem, který vedl k velké moci státu, jak uvnitř regionu, tak i v rámci celého mezinárodního společenství.

S 80. léty však přichází značná krize, která poznamenala saúdskou ekonomiku. S poklesem ceny ropy přichází i snížení těžby ropy a s tím i úbytek HDP. V průběhu let 1981–1987 dochází k poklesu ekonomické úrovně. Rekordní výše HDP z roku 1981 klesla na hodnotu 87,7 miliard dolarů v roce 1987 a s tím i životní úroveň, neboť HDP s porovnáním s minulými roky činil „pouze“ 5 791

¹⁸ The World Bank - World DataBank: World Development Indicators, GDP at market prices and GDP per capita (current US\$): [http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=&series=NY.GDP.MKTP.CD&period=\(12.4.2016\)](http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=&series=NY.GDP.MKTP.CD&period=(12.4.2016)).

na obyvatele.¹⁹ Země se začíná potýkat s hospodářskými problémy, státní rozpočet je zatěžován s udržováním nově vybudované infrastruktury a vláda využívá k pokrytí rozpočtového deficitu zahraniční rezervy (Beránek 2005: 87). Léta plná rozmachu tak vystřídala doba klesajících příjmů, daní a problémů v sociální politice a politice jako takové. Vysoké ceny ropy vedly ke zvýšení celosvětové energetické efektivity a snížily tedy poptávku a v roce 1980 došlo k přesycení trhu, ze kterého se následně vzpamatoval další dvě desetiletí. Plány vývoje byly ostře zredukovány (Maisel 2007: 99). V rámci třetí pětiletky pro období 1980–1985 docházelo především k dokončení rozpracovaných projektů, k rozvoji zemědělské výroby a neropných průmyslových odvětví. Za hlavní destabilizační faktor země byli považováni zahraniční dělníci, jejichž počet měl být snížen. Čtvrtý rozvojový plán měl upustit od investic do infrastruktury a zaměřit se spíše na ekonomický rozvoj a rozvoj lidských zdrojů (Bouček 2005: 86, 103). Základ saúdského hospodářství na počátku 90. let tvořila stále ropa, ale velký hospodářský růst se v důsledku nadbytku ropy na světovém trhu snížil (Vassiliev 1998: 930). Během války v Zálivu došlo k velkému ekonomickému propadu Saúdské Arábie. Docházelo poklesu příjmů z ropy a nárůstu výdajů. Vysoké výdaje vynaložila Saúdská Arábie do operace Pouštní bouře. V roce 1990 vydala na zbrojení 14 % HDP. Zemi provázely ale i další problémy, jako zvýšení nezaměstnanosti a pokles celkové životní úrovně (Beránek 2007: 87). HDP na obyvatele činil pouhých 7 137 dolarů, což v porovnání s Katarom či Spojenými arabskými emiráty znamenalo znatelně nižší životní úroveň.²⁰ V roce 1990 rozhodně nelze označit Saúdskou Arábii za největší ekonomiku Blízkého východu, jako tomu bylo v roce 1981. Se svým HDP 116,8 miliard

¹⁹ The World Bank - World DataBank: World Development Indicators, GDP at market prices and GDP per capita (current US\$): <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=SAU&series=&period=> (12. 4. 2016).

²⁰ V Kataru činilo HDP na hlavu v roce 1990 15 448 dolarů, ve Spojených arabských emirátech byla životní úroveň dokonce ještě vyšší, HDP na hlavu dosáhlo stejného roku 27 989 dolarů.; The World Bank - World DataBank: World Development Indicators. GDP per capita (current US\$): <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=&series=NY.GDP.MKTP.CD&period=> (12. 4. 2016).

dolarů tak zaostávala za Irákem, Tureckem a Íránem.²¹ Z této války a výdajů s nimi spojenými se Saúdská Arábie vzpamatovávala velmi pomalu. Klíčové pro ni byly liberalizační reformy na počátku nového tisíciletí, které vedly k následnému vstupu Saúdské Arábie do Světové obchodní organizace (*World Trade Organisation*, WTO) v roce 2005 (Vejrych 2011: 182). Od roku 2002 se úroveň saúdské ekonomiky začíná pomalu zvyšovat. HDP v roce 2002 činil 188,6 miliard dolarů a saúdská ekonomika se stává druhou největší ekonomikou v oblasti Blízkého východu hned po Turecku (232,5 miliard dolarů). Rekordního nárůstu dosahuje v roce 2008, kdy hovoříme o HDP ve výši 519,8 miliard dolarů. Saúdskou Arábii můžeme označit za zemi s vysokým ekonomickým růstem, která svých výnosů z ropy využívá již dlouhodobě k ekonomickému rozvoji. V současnosti představuje druhou největší ekonomiku na Blízkém východě a se svým HDP v hodnotě 753,8 miliard dolarů tak zaostává za největší ekonomikou Turecka, jehož HDP pro rok 2014 činí 798,4 miliardy dolarů.

Saúdská ekonomika je závislá po dlouhá léta na těžbě a vývozu ropy a ropa tak tvoří základ bohatství ve státě. I přesto, že se království snaží snížit závislost na ropě a ekonomiku diverzifikovat, ropa představuje stále základní vývozní komoditu. Dle posledního předloženého hospodářského plánu se Saúdská Arábie zaměřuje především na rozvoj turismu, solární energetiky a zabývá se také trvale udržitelným rozvojem a zaměstnaností saúdského obyvatelstva. Země dále začala využívat svých zdrojů zemního plynu a výrazně zvýšila svoji produkci (Cordesman 2003a: 274; Vejrych 2011: 182–183).

4.2 Demografický faktor Saúdské Arábie

V Saúdské Arábii nedochází pouze k rapidnímu ekonomickému nárůstu, ale také k velké populační explozi. Nejenže se předpokládá další nárůst celkového HDP, ale i nárůst populace. V roce 2030 by měla Saúdská Arábie dosáhnout počtu 46 milionů obyvatel (Cordesman 2003a: 30). Dle posledních údajů Světové

²¹ The World Bank – World DataBank: World Development Indicators, GDP at market prices (current US\$): <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=&series=NY.GDP.MKTP.CD&period=> (12. 4. 2016).

banky za rok 2014 disponuje Saúdská Arábie necelými 31 miliony obyvateli a její populace je sedmá největší v regionu. Od roku 1973 tak sledujeme neskutečný nárůst, neboť v 70. letech se počet saúdského obyvatelstva pohyboval mezi 6–10 miliony.²² Velikost populace se rozšířila zejména v důsledku přirozeného přírůstu, zvyšováním průměrné délky života a vlivem přistěhovalců. Porodnost se podstatně zvýšila především v 80. letech a měla za následek vysokou míru nezaměstnanost na počátku tisíciletí, kdy bylo mnoho mladých lidí bez práce (Beránek 2007: 88). S přistěhovalcům souvisela především vysoká míra zahraničních pracovníků, jejichž počet v 80. letech dosahoval téměř 2,5 milionu, z toho největší část zaujímali především Egypťané (Bouček 2005: 93). V současnosti tvoří přistěhovalci 32 % populace a Saúdové zaujímají 68 % obyvatelstva země. Nábožensky je Saúdská Arábie ve srovnání s ostatními arabskými státy homogennější, neboť většinu saúdské populace tvoří sunnité (85–90 %). Šiitskou menšinu představují 2–3 miliony obyvatel (10–15%).²³ Velké množství celkové populace tvoří mladé obyvatelstvo, v roce 2014 bylo 28,8 % Saúdů mladších patnácti let a 68,4 % se pohybovalo ve věku 15–64 let. Podíl populace nad 65 let je velice mizivý, neboť představuje pouze 2,8 % celkové populace.²⁴

²² The World Bank – World DataBank: World Development Indicators, population, total: <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=SAU&series=&period=> (15. 4. 2016).

²³ Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. Saúdská Arábie – Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/saudska_arabie/ (15. 4. 2016).

²⁴ The World Bank – World DataBank: World Development Indicators, population, ages (% of total): <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=SAU&series=&period=> (15. 4. 2016).

4.3 Vojenský potenciál Saúdské Arábie²⁵

Ropné bohatství a s ním i spojená vysoká ekonomická úroveň dovolují Saúdské Arábii hrát roli regionální mocnosti, avšak zaměříme-li se na vojenské kapacity, jejich vliv je značně omezenější. Kromě nedostatečné kvalifikace ozbrojených sil je dalším výrazným problémem především rivalita mezi jednotlivými složkami a matoucí systém (Beránek 2007: 79; IISS 2012: 311). Ozbrojené síly se potýkají především s problémy ve vedení a organizaci. V poslední době však Saúdská Arábie neustále pracuje i na zlepšení tzv. „jointness“, což znamená, že se pokouší propojit spolupráci mezi všemi vojenskými složkami, zvýšit tak efektivitu a dosáhnout úspornějšího vojenského rozpočtu (Al-Rodhan – Cordesman 2007: 168). I přes problémy, se kterými se ozbrojené složky potýkají, je jejich vybavenost na velmi dobré úrovni. Vybavená armáda je výsledkem především dlouholeté partnerství Saúdské Arábie se Spojenými státy²⁶ a Velkou Británií. Většinu vybavení pořídila pozemní armáda z USA, to samé platí i pro inventář letectva, které však doplňuje ještě vybavení z Velké Británie (IISS 2012: 312). Důsledkem nedostatečně kvalifikované armády je také fakt, že Saúdská Arábie je zemí, která dává přednost spíše diplomatickým prostředkům než vojenské síle, avšak ze strachu před teroristickými skupinami a řadou konfliktů, které Blízký východ provázejí, se snaží svoji armádu neustále modernizovat. Své ozbrojené

²⁵ Saúdské ozbrojené síly (*Saudi Armed Forces*) se skládají z několika důležitých složek, kterými jsou – saúdská pozemní armáda (*Royal Saudi Land forces*), letectvo (*Royal Saudi Air Force*), námořnictvo (*Royal Saudi Naval Forces*), protivzdušná obrana (*Royal Saudi Air Defense Forces*), strategické raketové síly (*Royal Saudi Strategic Rocket Forces*) a důležitou složku navíc představuje samostatná Národní garda (*Saudi Arabian National Guard*), jejíž primární odpovědností je především ochrana královské rodiny, strategických zdrojů a svatých míst. Jejím úkolem je tedy zajišťovat bezpečnost na domácí půdě. Národní garda se od ostatních složek liší především v tom, že není pod kontrolou Ministerstva obrany jako ostatní složky (IISS 2012: 311; Beránek 2007: 77). Současný bezpečnostní aparát Saúdské Arábie se však neskládá pouze z ozbrojených vojenských sil a Národní gardy, ale také z různých vnitřních bezpečnostních a zpravodajských služeb Ministerstva vnitra a paramilitárních sil (Al-Rodhan – Cordesman 2007: 168).

²⁶ Mnoho analytiků tvrdí, že vztahy Saúdské Arábie a USA jsou v současnosti v krizi a že mnozí Saúdové vnímají Obamův úřad jako hrozbu pro jejich vnitřní bezpečnost. Hovoří se také o jakési rivalitě mezi Saúdskou Arábií a Spojenými státy na Blízkém východě a neshodách týkajících se konfliktů v rámci tohoto regionu. Avšak pokud tyto dva státy zvládnou ustát skutečné krize jako ropné embargo z roku 1973 či teroristické útoky z roku 2001, neměly by tyto záležitosti jejich vztahy ohrozit. Spojené státy plánují pokračovat v zásobování saúdské armády a pomáhají vybudovávat bezpečnostní síly k ochraně ropných zařízení. Společně postupují také v boji proti terorismu a společné hrozbě, kterou představuje Írán (Gausse 2011: 22).

složky se Saúdská Arábie snaží posilovat již několik desetiletí, a proto není divu, že v důsledku ropného boomu využívala Saúdská Arábie velké příjmy k masivnímu zbrojení. Tyto výdaje vyčerpaly přibližně 30 % státního rozpočtu a v období let 1974–1982 se navyšovaly přibližně o 25 % ročně. V období 1974–1983 činily celkové výdaje na zbrojení 150 miliard dolarů. V rozmezí let 1974–1980 byly z USA dodány do Saúdské Arábie zbraně v celkové hodnotě 33 miliard dolarů. Saúdská Arábie měla sice velké množství výzbroje, avšak při tak nízké kvalifikaci vojáků bylo zřejmé, že armáda nebude ihned schopna výzbroj efektivně využít. Problém představoval také nedostatečný počet vojáků, proto byli najímání důstojníci ze zahraničí. V roce 1980 se tak počet pravidelné armády vyšplhal na 45 000 mužů. Na větším významu však nabývala především Národní garda, která procházela značnou modernizací. Její počet se zvýšil na 30 000–35 000 mužů (Bouček 2005: 87–89).

V druhé polovině 70. let začala Saúdská Arábie modernizovat především své letecké složky, v první polovině let 80. se již země pyšnila novými přídatnými nádržemi, závěsníky na bomby a zejména nejpokročilejším systémem palubního radaru. Království dále začalo realizovat projekt „Ochrany míru“. Tento projekt zakládal na radarovém systému s dlouhým rozsahem propojeným s protivzdušnou obranou a raketami. V 80. letech tak bylo saúdské letectvo na velice dobré úrovni a vysokou úroveň se mohlo chlubit i saúdské námořnictvo (Murden 1995: 166–167). Na přelomu 70. a 80. let utratilo království každý rok zhruba 14–24 miliard, mluvíme-li o obraně země. Co se týče aktivních vojenských sil, došlo mezi druhou polovinou 70. let a rokem 2005 k navýšení výdajů o více jak 100 %. Většina těchto výdajů (zhruba okolo 60–65 %) padla na rozvoj infrastruktury a na výcvik jednotek. Saúdská Arábie musela vytvořit doslova „vojenská města“, nové přístavy a silniční síť. Bylo také nutné vybudovat armádní základny přímo uprostřed nehostinných oblastí, kterými jsou v Saúdské Arábii především pouště. Nákladný byl také samotný výcvik, který byl výrazně obsáhlejší, než je obvyklé v zemích třetího světa. Saúdská Arábie měla pro investice do svých vojenských složek dobré důvody. Vládní výdaje tohoto

státu v té době zahrnovaly jak vybavení, tak munici, na které byla kladena řada požadavků – především musela být natolik moderní, aby mohl stát odradit země jako Írán nebo Irák od případných útoků. Od poloviny 80. let byla již Saúdská Arábie schopna transformovat své úsilí – namísto „základní“ vojenské infrastruktury získala možnost se posunout k méně nákladnému vývoji svých bojových schopností (Cordesman 2003b: 85).

V letech 1990–1991 přišla válka v Zálivu a Saúdská Arábie se začala potýkat se značnými problémy. Invaze do Kuvajtu ze strany Iráku přinesla i ohrožení pro saúdskou bezpečnost. Proto země okamžitě požádala o pomoc americké vojsko, aby chránilo saúdsko-iráckou hranici. Tento počín způsobil velké nevole u saúdského obyvatelstva, které nesouhlasilo s přítomností nemuslimské armády, navíc když v posledních letech země investovala do armády veliké finance (Beránek 2007: 86–87). V letech 1989–1992 dokonce zaujímala první příčku mezi dovozci zbraní (Beránek 2007: 79). I přesto, že země investovala do zbrojení velké výdaje, počet vojáků ozbrojených složek Saúdské Arábie se zdaleka nerovnal počtu vojáků ozbrojených složek Iráků. V 90. letech čítala saúdská armáda téměř 77 000 aktivních vojáků, zatímco Irák se mohl „chlubit“ počtem 382 000 vojáků (IISS 1991–1992: 107,117). Není tedy divu, že Saúdská Arábie se snažila zajistit bezpečnost jinou cestou. Náklady spojené s válkou v Zálivu také výrazně zatížily rozpočet tohoto státu. V roce 1990 vzrostly náklady Saúdské Arábie na bezpečnost až na kritických 60 %. Není však jasné, proč výdaje Saúdské Arábie zůstaly poměrně vysoko ještě dlouho po skončení výše zmiňovaného konfliktu (Cordesman 2003b: 86).

V současnosti investuje Saúdské Arábie stále velké finanční prostředky do nákupu zbraní, ale značně množství peněz putuje i na výstavbu vojenských základů (Beránek 2007: 79). V období let 2006–2010 zaujímala Saúdská Arábie 22. příčku mezi největšími dovozci konvenčních zbraní. Co se však zemí Blízkého východu týče, v dovozu konvenčních zbraní zaostávala za Spojenými arabskými emiráty, Egyptem a Izraelem (Holtom et al. 2011: 7). Avšak v oblasti celkových vojenských výdajů zaujímala Saúdská Arábie v tomto období

suverénně nejvyšší příčku v rámci států Blízkého východu. Dle údajů SIPRI Milex Data 1988–2015²⁷ činily vojenské výdaje v roce 2006 29,6 miliard dolarů. Pro srovnání – druhé Turecko vynaložilo na obranu „pouze“ 13,4 miliard dolarů. Podobně tomu tak bylo i v následujících letech. Saúdská Arábie neustále své vojenské výdaje výrazně zvyšuje a v rámci Blízkého východu se jí žádný stát v tomto ohledu nemůže vyrovnat. V důsledku zvyšování výdajů došlo v Saúdské Arábii také k navýšení počtu vojáků a v prvních letech 21. století čítala již pravidelná armáda 75 000 vojáků, stejný počet zaujímal i Národní garda. Nesmíme však opomenout i ostatní složky. Celkový počet vojáků ozbrojených sil činil téměř 200 000. V následujících letech se tento počet ještě navýšil a v roce 2006 čítaly saúdské ozbrojené síly téměř 225 000 vojáků (IISS 2004–2005: 135; IISS 2007: 241). Od tohoto roku zaznamenává Saúdská Arábie nejen nárůst v počtu vojáků, ale i další výrazný nárůst v oblasti zbrojení. Tento růst je evidentní v částkách, které do zbrojení investuje. V roce 2006 hovoříme již o zmíněné částce 29,6 miliard dolarů, zatímco v roce 2015 se jedná již o částku 87,2 miliard dolarů. Žádná jiná země Blízkého východu neinvestuje takové částky do oblasti vojenských výdajů a ani se u nich neseťkáváme s tak výrazným nárůstem těchto investovaných částek mezi jednotlivými obdobími.²⁸

Navyšování výdajů na Blízkém východě pokračovalo i v roce 2012. Společně se Saúdskou Arábií nejvíce navyšovaly výdaje ještě Omán a Kuvajt. V roce 2012 Saúdská Arábie zaujímal sedmou příčku a polepšila si tak o jednu pozici před osmou Indií. Výdaje Saúdské Arábie činily 56,7 miliard dolarů. Tyto výdaje se téměř rovnaly částkám velmocí, jako je Francie (58,9 miliard dolarů), Japonsko (59,5 miliard dolarů) a Velká Británie (60,8 miliard dolarů) (Perlo-Freeman et al. 2013: 2, 6). V roce 2013 patřila dokonce Saúdská Arábie společně s USA, Čínou, Ruskem a Francií k největším investorům v oblasti vojenského zbrojení. Výdaje Saúdské Arábie činily 67 miliard dolarů a Saúdská Arábie se tak ze sedmé příčky „vyšplhala“ na příčku čtvrtou a své vojenské výdaje

²⁷ SIPRI. Military Expenditure Database: http://www.sipri.org/research/armaments/milex/milex_database (10. 4. 2016).

²⁸ SIPRI. Military Expenditure Database: http://www.sipri.org/research/armaments/milex/milex_database (10. 4. 2016).

navýšila o 14 % (Perlo-Freeman – Solmirano 2014: 1–2). V roce 2014 si Saúdská Arábie držela svoji čtvrtou příčku, avšak výdaje na zbrojení ještě navýšila na 80,8 miliard dolarů a téměř se vyrovnala třetímu Rusku. Své vojenské výdaje zvýšila o 17 % a její navýšení bylo největší mezi patnácti „top“ státy (Perlo-Freeman et al. 2015: 2). V období let 2010–2014 patřila Saúdská Arábie dokonce mezi pět největších dovozců zbraní a stoupla na pozici druhého dovozce hned za Indii (SIPRI 2015: 16). Dle posledních údajů z roku 2015 Saúdská Arábie dokonce ve výdajích na zbrojení předčila Rusko a posunula se na třetí pozici. Její výdaje za rok 2015 činí až 87,2 miliard dolarů. I když se například Spojené arabské emiráty i Izrael dle údajů z roku 2015 umisťují mezi patnácti státy, které vynakládají velké výdaje na zbrojení, se Saúdskou Arábií se v tomto ohledu nemohou srovnávat (Perlo-Freeman et al. 2016: 2).²⁹ Saúdská Arábie je největší vojenský investor v rámci Blízkého východu a věnuje větší podíl svého HDP na vojenské výdaje, než je celosvětový průměr. V letech 2000–2008 dokonce utratila více svého HDP na armádu než kterákoliv jiná země (Holtom et al. 2011: 1). V období let 2006–2010 došlo k dalšímu navýšení počtu vojáků. V roce 2010 činil počet saúdských vojáků 233 500 (IISS 2010). Dle zpráv The Military Balance (IISS 2014: 341) pro rok 2014 činí počet aktivních vojáků stále 233 500 a saúdská armáda rozhodně není největší armádou regionu. Se svým počtem zaostává především za Íránem, jehož armáda disponuje počtem 523 000 aktivních vojáků, dále za Tureckem, jehož aktivní personál tvoří 510 600 vojáků, Egyptem s počtem 438 500 aktivních vojáků a následně Irákem, jehož armáda čítá 271 000 aktivních vojáků (IISS 2014: 146, 315, 319, 322, 341).

4.3.1 Saúdská Arábie a jaderný program

I přesto, že neexistuje žádný důkaz o tom, že Saúdská Arábie by usilovala o získání zbraní hromadného ničení, někteří analytici tvrdí, že Saúdská Arábie má strategické důvody zbraně získat. Saúdská Arábie je velkou a bohatou zemí, jejíž bezpečnost v rámci nestabilního Blízkého východu může být ohrožena, zejména ze strany Íránu. V důsledku íránské krize v roce 2003 a údajné snaze

²⁹ V roce 2015 zaujímaly Spojené arabské emiráty 14. příčku s částkou 22,8 miliard dolarů, na 15. příčce za nimi zaostával Izrael s částkou 16,1 miliard dolarů (Perlo-Freeman et al. 2016: 2).

Íránu vyvíjet jaderné zbraně, přišla Saúdská Arábie s několika návrhy na vytvoření vlastního jaderného programu s účelem odstrašení.³⁰ Avšak tento krok byl velice riskantní, neboť mohl vést k snížení vlastní bezpečnosti a destabilizaci regionu (Bahgat 2007: 64; Gausse 2011: 30–31). Navíc kdyby se Saúdská Arábie spojila s jinou hlavní silou a vytvořila jadernou dohodu, mohlo by to mít za následek také zhoršení vztahů se Spojenými státy. Takovým kandidátem by byla pro Saúdskou Arábii především Čína, jaderná mocnost, která má se Saúdskou Arábií blízký vztah a je od Saúdské Arábie dostatečně vzdálená a nepředstavuje tak pro ni přímou hrozbu (Lippman 2008). Otázkou druhou nadále je, zda by vůbec Saúdská Arábie byla schopna zprostředkovat své záměry k vývoji jaderných zbraní. Jak je již obecně známé, Saúdská Arábie nedisponuje dostatkem technologických prostředků a vědeckých poznatků, které jsou nezbytně nutné pro vývoj pokročilého jaderného programu (Amlin 2008). To však nic nemění na tom, že Saúdská Arábie neustále pracuje na zdokonalení technologií, investuje do vědy a vojenských sil.

Saúdská Arábie tak přišla se strategickým plánem, ve kterém saúdské vládě předkládala tři hlavní možnosti: využít jaderného potenciálu jako odstrašujícího prostředku, vstoupit do aliance s již existující jadernou silou, která jí zajistí ochranu nebo dosáhnout regionální dohody „bezjaderného“ Blízkého východu (MacAskill – Traynor 2003).

Další možností, která by dle analytiků mohla přijít v úvahu je získávání jaderných zbraní od sousedních států, především ze strany Pákistánu, který vlastní velký jaderný arzenál (Amlin 2008). Blízký vztah s Pákistánem ve strategické oblasti je zřejmý již dlouhá léta. Pákistán poskytoval Saúdské Arábii vojenskou pomoc po celá desetiletí a dokonce některé zprávy naznačují, že samotná Saúdská Arábie poskytla Pákistánu finanční pomoc na jaderný program (Bahgat 2007: 66). Dnes má údajně Saúdská Arábie společně

³⁰ Nelze však opomenout fakt, že Saúdská Arábie v roce 1988 podepsala Smlouvu o nešíření jaderných zbraní (*Non – Proliferation Treaty*, NPT). Na druhou stranu Saúdská Arábie nepodepsala Smlouvu o všeobecném zákazu (*Comprehensive Test Ban Treaty*, CTBT), narozdíl od Egypta, Íránu i Izraele, kteří ji podepsaly, avšak neratifikovaly (Bahgat 2007: 65).

s Pákistánem tajnou neoficiální dohodu jaderného partnerství spočívající v poskytnutí jaderných zbraní jako odstrašujícího prostředku. Pákistán však prohlásil, že jeho jaderný program je určen výhradně pro jeho vlastní obranu a odstrašování. Obě strany tak pákistánsko-saúdský jaderný obchod popírají (Riedel 2008).

I přes veškerá negativa je i několik ospravedlnitelných důvodů, proč by Saúdská Arábie měla vybudovat jaderný program. Je bohatou zemí, ale omezenější, co se týče vojenských kapacit. Zemí, která je ohrožena potencionálně jaderně vyzbrojenými sousedy a která se nechce spoléhat už jen na ochranu ze strany USA. Avšak Saúdové jsou si dobře vědomi, že americký zákon vyžaduje vojenské i ekonomické sankce proti šíření jaderných zbraní. Navíc stylem Saúdské Arábie není užívání ničivých zbraní, které by způsobovaly ničivé dalekosáhlé škody. Saúdové sází především na diplomatické prostředky (Lippman 2008).

Závěr

Na počátku 70. let 20. století byla Saúdská Arábie velice zranitelnou zemí, která si potřebovala zajistit bezpečnost před konflikty, které se v blízkovýchodním regionu odehrávaly. „Opírala“ se především o silné postavení Spojených států a investovala stále větší množství peněz do nákupu vojenských prostředků. Velký mocenský růst zaznamenalo království v důsledku ropné krize, kdy se právě Saúdská Arábie stala zemí, která řídila ceny ropy a diktovala si podmínky. V tomto období získává Saúdská Arábie uznání mezi ostatními arabskými státy. Stává se zemí, která má velký vliv a moc nejen v rámci Blízkého východu, ale i v mezinárodním měřítku. Dá se říci, že 70. léta byla klíčovým obdobím pro růst moci tohoto království. I přesto, že země procházela v průběhu let značnými ekonomickými krizemi, její postavení nabývalo stále na velkém významu.

S tímto souvisí zejména cíl naší práce, kterým byla analýza mocenského postavení a růst moci Saúdské Arábie v rámci regionu Blízkého východu. Nyní budeme moci potvrdit či vyvrátit tezi, která nám říká, že je Saúdská Arábie regionální mocností Blízkého východu. Abychom mohli postavení Saúdské Arábie v regionu analyzovat, vymezili jsme si pro tento účel tři základní kritéria, která musí regionální mocnost vykazovat. První kritérium regionální mocnosti – náležitost ke geograficky vymezenému regionu – jsme potvrdili v kapitole 2, která se zabývá vymezením hranic tohoto regionu. To však pro vedoucí roli v regionu nestačí. Aby byl stát schopný převzít vůdčí úlohu v regionu, musí si být vědom svého vlivného postavení a mít ambice se této úlohy zhostit. Na případu Saúdské Arábie jednoznačně vidíme, že se jedná o stát, který o sobě nemá rozhodně malé mínění, neboť se považuje za hlavní ekonomickou sílu nejen regionu, ale i celého světa a za největšího průzkumníka v oblasti břidlicové ropy. Saúdská Arábie je zemí, která své vlivné postavení staví především na produkci ropy a ropa je hlavní silou tohoto království. To však do jisté míry může být vnímáno jako problém, neboť monarchie staví svůj vliv a bohatství na jedné hlavní komoditě, avšak díky velkým příjmům, které pro ni z vývozu této suroviny plynou, může rozvíjet svoji moc i v jiných oblastech. S tímto souvisí

poslední a nejdůležitější kritérium, kterého tato práce využívá. Regionální mocnost by měla disponovat dostačujícími materiálními zdroji, které slouží pro projekci moci v regionu. Materiálními kapacitami rozumíme demografické, ekonomické a vojenské zdroje. Co se týče počtu obyvatel Saúdské Arábie, ve srovnání s ostatními státy regionu nedisponuje velkým množstvím obyvatel, což pro království znamená značné mínus, neboť na populaci také závisí ekonomická a vojenská síla. Avšak od 70. let provází monarchii značný populační růst a předpokládá se, že v průběhu několika desítek let počet obyvatel Saúdské Arábie ještě poroste. Relativně malé množství obyvatel však v případě Saúdské Arábie nemá na velikost saúdské ekonomiky výrazný vliv. Saúdská Arábie představuje druhou největší ekonomiku ve svém regionu a řadí se mezi země, které vykazují vysoký ekonomický růst. Z hlediska množství strategických surovin patří mezi největší exportéry a producenty ropy na světě a v tomto hledisku se jí žádný ze států Blízkého východu nemůže vyrovnat. Ropa však netvoří jedinou strategickou surovinu, kterou Saúdská Arábie disponuje. Monarchie dále patří i mezi hlavní producenty zemního plynu. Z ekonomického hlediska rozhodně můžeme hovořit o Saúdské Arábii jako o regionální mocnosti. Materiálním zdrojem, který však představuje rozhodující kapacitu je vojenská síla. Jak již bylo zmíněno, relativně malé množství obyvatel má za následek omezenější vojenský potenciál, co se velikosti armády týče. To však nemění nic na tom, že Saúdská Arábie se neustále tuto důležitou složku snaží modernizovat. Ve srovnání s ostatními státy regionu je saúdská armáda relativně malá, avšak i přesto je pátá největší v regionu. Saúdská Arábie však neustále zvyšuje počty vojáků, ale zejména pracuje na modernizaci své armády. V tomto ohledu je saúdské království naprostým lídrem svého regionu, neboť žádná jiná země neinvestuje takové množství peněz do armády jako ona. Velké příjmy z ropy umožňují Saúdské Arábii investovat do armády a vojenské výdaje jsou velmi vysoké. V tomto ohledu obsazuje i nejvyšší příčky ve světovém měřítku a patří i mezi největší dovozce konvenčních zbraní. Poslední ukazatel, kterého jsme v této oblasti využili, bylo vlastnictví jaderných zbraní. I přes veškeré spekulace, že Saúdská Arábie usiluje o jaderné zbraně, jejich vlastnictví nebylo prokázáno.

Z empirické části práce tedy vyplývá, že ačkoliv ve všech ohledech neobsazuje Saúdská Arábie první příčky, umísťuje se vždy velice vysoko a své „slabé“ stránky se snaží neustále vylepšovat. Tudíž ji lze označit za jednu z regionálních mocností Blízkého východu, neboť její moc neustále stoupá a ambice míří velmi vysoko.

Bibliografie

Albatel, Abdulah H. (2005). *Population Growth and Economic development in Saudi Arabia*. *Scientific Journal of King Faisal University* 6 (2), s. 341–374.

Al-Rasheed, Madawi (2010). *A History of Saudi Arabia* (New York: Cambridge University Press).

Al-Rodhan, Khalid R. – Cordesman, Anthony H. (2007). *Gulf Military Forces in an Era of Asymmetric Wars* (Washington: Center for Strategic and International Studies).

Amlin, Kate (2008). *Will Saudi Arabia Acquire Nuclear Weapons?* Nuclear Treat Initiative, 1. 8. 2008 (<http://www.nti.org/analysis/articles/will-saudi-acquire-nuclear-weapons/>, 2. 3. 2016).

Bahgat, Gawdat (2007). *Proliferation of Nuclear Weapons in the Middle East* (Florida: University Press of Florida).

Beránek, Ondřej (2007). *Saúdská Arábie mezi tradicemi a moderností* (Praha: Volvox Globator).

Bouček, Jaroslav (2005). *Saúdská Arábie* (Praha: Libri).

Buzan, Barry – Waever, Ole (2003). *Regions And Powers: The Structure Of International Security* (Cambridge: Cambridge University Press).

Cabada, Ladislav (2006) *Blízký východ v současném světě II* (Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o.).

Cordesman, Anthony H. (2003a). *Saudi Arabia enters the twenty-first century: The political, foreign policy, economic, and energy dimensions* (Westport: Greenwood Publishing Group).

Cordesman, Anthony H. (2003b). *Saudi Arabia enters the twenty-first century: The military and international security dimensions* (Westport: Greenwood Publishing Group).

DeSilver, Drew (2013). *World's Muslim population more widespread than you might think*. Pew Research Center, 7. 6. 2013 (<http://www.pewresearch.org/fact-tank/2013/06/07/worlds-muslim-population-more-widespread-than-you-might-think/>, 4. 3. 2016).

Ehteshami, Anoushiravan – Hinnebusch, Raymond A. (1997). *Syrian and Iran: Middle Powers in a Penetrated Regional System* (London, New York: Routledge).

Flemes, Daniel (2007a). *Emerging Middle Powers' Soft Balancing Strategy: State and Perspectives of the IBSA Dialogue Forum*. GIGA Working Papers, No. 57.

Flemes, Daniel (2007b). *Conceptualising Regional Power in International Relations: Lessons from the South African Case*. GIGA Working Papers, No. 53.

Flemes, Daniel – Nolte, Detlef (2010). Introduction. In: Flemes, Daniel: *Regional Leadership in the Global System. Ideas, Interests and Strategies of Regional Powers* (Farnham, Burlington: Ashgate), s. 1–14.

Gause, Gregory F. (2011). *Saudi Arabia in the New Middle East* (Washington: The Brookings Institution Press).

Godehardt, Nadine – Nabers, Dirk (2011). Introduction. In: Godehardt, Nadine – Nabers, Dirk: *Regional Powers and Regional Orders* (London, New York: Routledge).

Gritzner, Jeffrey A. – Gritzner Charles F. (2006). *North Africa and the Middle East* (New York: Chelsea House Publishers).

Habeeb, William M. (2012). *The Middle East in Turmoil. Conflict, Revolution, and Change* (Oxford: Greenwood).

Hnízdo, Bořek (1995). *Mezinárodní perspektivy politických regionů* (Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku).

Holsti, Kalevi J. (1964). The Concept of Power in the Study of International Relations. *Background* 7 (4), s. 179–194.

Holtom, Paul et al. (2011). *Trends in International Arms Transfers, 2010* (SIPRI Fact Sheet 2011): http://books.sipri.org/product_info?c_product_id=443# (16. 4. 2016).

Huntington, Samuel P. (1991). *The Third Wave. Democratization in the Late 20th Century* (Oklahoma: University of Oklahoma Press).

IISS (The International Institute for strategic Studies) (1991–1992). *The Military Balance 1991–1992* (London: Brassey's).

IISS (The International Institute for strategic Studies) (2004–2005). *The Military Balance 2004–2005. Annual assessment of the military capabilities* (London: Routledge).

IISS (The International Institute for strategic Studies) (2007). *The Military Balance 2007. Annual assessment of the military capabilities* (London: Routledge)

IISS (The International Institute for strategic Studies) (2010). *The Military Balance 2010. Annual assessment of the military capabilities* (London: Routledge).

IISS (The International Institute for strategic Studies) (2012). *The Military Balance 2012. Annual assessment of the military capabilities* (London: Routledge).

IISS (The International Institute for strategic Studies) (2014). *The Military Balance 2014. Annual assessment of the military capabilities* (London: Routledge).

Kappel, Robert (2010). *Verschiebung der globalen Machtverhältnisse durch den Aufstieg von Regionalen Führungsmächten: China, Indien, Brasilien und Südafrika*. GIGA Working Papers, No. 146.

Kappel, Robert (2011). On the Economics of Regional Powers: theory and empirical results. In: Godehardt, Nadine – Nabers, Dirk: *Regional Powers and Regional Orders* (London, New York: Routledge).

Keddie, Nikki R. (1973). Is there a Middle east? *International journal of Middle east studies* 4 (3), s. 25–271.

Kropáček, Luboš (1999). *Blízký východ na přelomu tisíciletí* (Praha: Vyšehrad).

Lippman, Thomas W. (2008). *Nuclear Weapons and Saudi Strategy*. Middle East Institute, 4. 1. 2008 (<http://www.mei.edu/content/nuclear-weapons-and-saudi-strategy>, 2. 3. 2016).

MacAskill, Ewen – Traynor, Ian (2003). *Saudis Consider Nuclear Bomb*. The Guardian, 18. 9. 2003 (<http://www.theguardian.com/world/2003/sep/18/nuclear.saudi-arabia>, 2. 3. 2016).

Maitah, Mansoor (2010). *Zvláštnosti makroekonomické politiky zemí Blízkého východu* (Praha: Wolters Kluwer ČR).

Maisel, Sebastian (2007). Kingdom of Saudi Arabia. In: David E. Long – Bernard Reich – Mark Gasiorowski. *The Government and Politics of the Middle East and North Africa* (Colorado: Westview Press), s. 83–113.

Mearsheimer, John J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics* (London, New York: W. W. Norton and Company).

Murden, Simon (1995). *Emergent Regional Powers and International Relations in the Gulf: 1988–1991* (Reading: Ithaca Press).

Nolte, Detlef (2006). *Macht und Machthierarchien in den internationalen Beziehungen: Ein Analysekonzept für die Forschung über regionale Führungsmächte*. GIGA Working Papers, No. 29.

Nolte, Detlef (2010). How to Compare Regional Powers: Analytical Concepts and Research Topics. *Review of International Studies* 36 (4), s. 881–901.

Nye, Joseph S. (2002). *The Paradox of American Power* (Oxford: Oxford University press).

Nye, Joseph S. (2004). *Soft power: The Means to Success in World Politics* (New York: PublicAffairs).

Organski, A. F. K. – Kugler, Jacek (1980). *The War Ledger* (Chicago, London: The University of Chicago Press).

Østerud, Øyvind (1992). Regional Great Powers. In Neumann, Iver: *Regional Great Powers in International Politics* (New York: St. Martin's Press), 1–15.

Perlo-Freeman, Sam et al. (2013). *Trends in World Military Expenditure, 2012* (SIPRI Fact Sheet 2013): <http://books.sipri.org/files/FS/SIPRIFS1304.pdf> (15. 4. 2016).

Perlo-Freeman, Sam – Solmirano, Carina (2014). *Trends in World Military Expenditure, 2013* (SIPRI Fact Sheet 2014): <http://books.sipri.org/files/FS/SIPRIFS1404.pdf> (16. 4. 2016).

Perlo-Freeman, Sam et al. (2015). *Trends in World Military Expenditure, 2014* (SIPRI Fact Sheet 2015): <http://books.sipri.org/files/FS/SIPRIFS1504.pdf> (16. 4. 2016).

Perlo-Freeman, Sam et al. (2016). *Trends in World Military Expenditure, 2015* (SIPRI Fact Sheet 2016): <http://books.sipri.org/files/FS/SIPRIFS1604.pdf> (15. 4. 2016).

Ponižilová, Martina (2011). Blízky východ. In: Cabada, Ladislav – Šanc a kol. *Panregiony ve 21. století: vývoj a perspektivy mezinárodních makroregionů* (Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o.), s. 112–141.

Prys, Miriam (2010a). Hegemony, Domination, Detachment: Differences in Regional Powerhood: *International Studies Review* 12, s. 479–504.

Prys, Miriam (2010b). *The Variability Of Regional Powers* (Hamburg: GIGA German Institute Of Global And Area Studies).

Prys, Miriam (2012). *Redefining Regional Power in International Relations. Indian and South African perspectives* (London, New York: Routledge).

Riedel, Bruce (2008). *Saudi Arabia: Nervously Watching Pakistan*. The Brookings Institution, 28. 1. 2008 (<http://www.brookings.edu/research/opinions/2008/01/28-saudi-arabia-riedel>, 2. 3. 2016).

SIPRI (Stockholm International Peace Institute) (2015). *SIPRI Yearbook 2015 Summary. Armaments, Disarmaments and International Security* (Oxford: Oxford University Press).

Sørli, Mirjam E. – Gleditsch, Nills Peter – Strand, Havard (2005). Why is there so much conflict in the Middle east? *The journal of conflict resolution* 49 (1), s. 14–165.

Šabacká, Yvona (2011). *Konflikt a politika velmocí na Blízkém východě – Libanon – bitevní pole velmocí* (Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o).

Šanc, David (2011). Blízky východ jako politicko-geografický region. In: Ježová, Michaela – Burgrová, Helena a kol. *Současný Blízky východ* (Brno: Barrister a Principal), s. 9–22.

Van Langenhove, Luk (2013). What is a region? Towards a statehood theory of regions. *Contemporary Politics* 19 (4), s. 474–490.

Vassiliev, Alexei (1998). *The History of Saudi Arabia* (London: Al Saqi Books).

Vejrych, Jaromír (2011). Saúdská Arábie. In: Ježová, Michaela – Burgrová, Helena a kol. *Současný Blízky východ* (Brno: Barrister a Principal), s. 175–200.

Waisová, Šárka (2009). *Úvod do studia mezinárodních vztahů* (Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o).

Wynbrandt, James (2010). *A Brief History of Saudi Arabia* (New York: Facts On File).

Internetové zdroje

CIA The World Factbook – Country Comparison, Crude Oil (production, exports):<https://www.cia.gov/library/publications/the-worldfactbook/rankorder/rankorderguide.html> (16. 4. 2016).

Libri. *Státy a jejich představitelé – Saúdská Arábie*:
<http://libri.cz/databaze/staty/podlist.php?id=147> (1. 2. 2016).

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. Saúdská Arábie – Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled:
http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/saudska_arabie/
(15. 4. 2016).

Pewforum. *The global religious landscape – Muslims*
(<http://www.pewforum.org/2012/12/18/global-religious-landscape-muslim/>, 4. 3. 2016).

Royal embassy of Saudi Arabia, Washington D. C – About Saudi Arabia, Economy & Global Trade: http://www.saudiembassy.net/about/country-information/economy_global_trade/ (16. 4. 2016).

Royal embassy of Saudi Arabia, Washington D. C – Political, Economic and Social Initiatives the Kingdom of Saudi Arabia:
http://www.saudiembassy.net/files/PDF/Reports/2008Reports/Reform_Report_May08.pdf (16. 4. 2016).

Royal embassy of Saudi Arabia, Washington D. C – Public Affairs, Minister Al-Naimi Address at the Saudi Economic Association:
<http://www.saudiembassy.net/announcement/announcement04071501.aspx> (15. 4. 2016).

Royal embassy of Saudi Arabia, Washington D. C – Public Affairs, Statement by Vice Minister of Foreign Affairs Prince Abdulaziz bin Abdullah to UN General Assembly:

<http://www.saudiembassy.net/announcement/announcement09281201.aspx> (15. 4. 2016).

SIPRI. Military Expenditure Database:
http://www.sipri.org/research/armaments/milex/milex_database (10. 4. 2016).

The World Bank - World DataBank: World Development Indicators, GDP at market prices (current US\$):
<http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=SAU&series=&period=> (12. 4. 2016).

The World Bank - World DataBank: World Development Indicators, GDP at market prices and GDP per capita (current US\$):
<http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=SAU&series=&period=> (12. 4. 2016).

The World Bank – World DataBank: World Development Indicators. GDP per capita (current US\$):
<http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=&series=N.Y.GDP.MKTP.CD&period=> (12. 4. 2016).

The World Bank – World DataBank: World Development Indicators, population, ages (% of total):
<http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=SAU&series=&period=> (15. 4. 2016).

The World Bank – World DataBank: World Development Indicators, population, total:
<http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=SAU&series=&period=> (15. 4. 2016).

Resumé

This bachelor thesis is one case study, which is engaged in positions of power in Saudi Arabia. The aim of this study is to analyze the position of power and the growth of power in Saudi Arabia during the period 1973-2015. Using established criteria to verify whether Saudi Arabia qualifies regional powers. The theoretical part defines three key concepts that are necessary for the purpose of work. It is a concept of power, the region and, consequently, the very concept of regional powers. From the theoretical part, then comes the empirical part of this work. The empirical part deals with definition of the borders of the Middle East and specifically about Saudi Arabia. Thesis is trying through various indicators present Saudi Arabia as a regional power and uses for this purpose, mainly demographic, economic and military capabilities of the country. It focuses on the position of Saudi Arabia in all these areas, especially comparing the position of Saudi Arabia with other countries in the region.

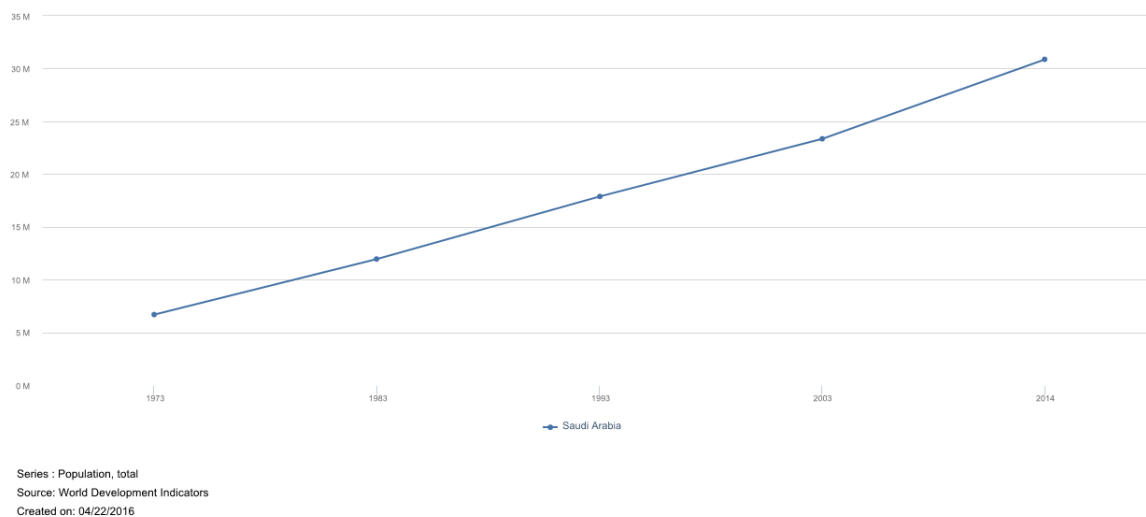
Přílohy

Příloha 1: Mapa Blízkého východu

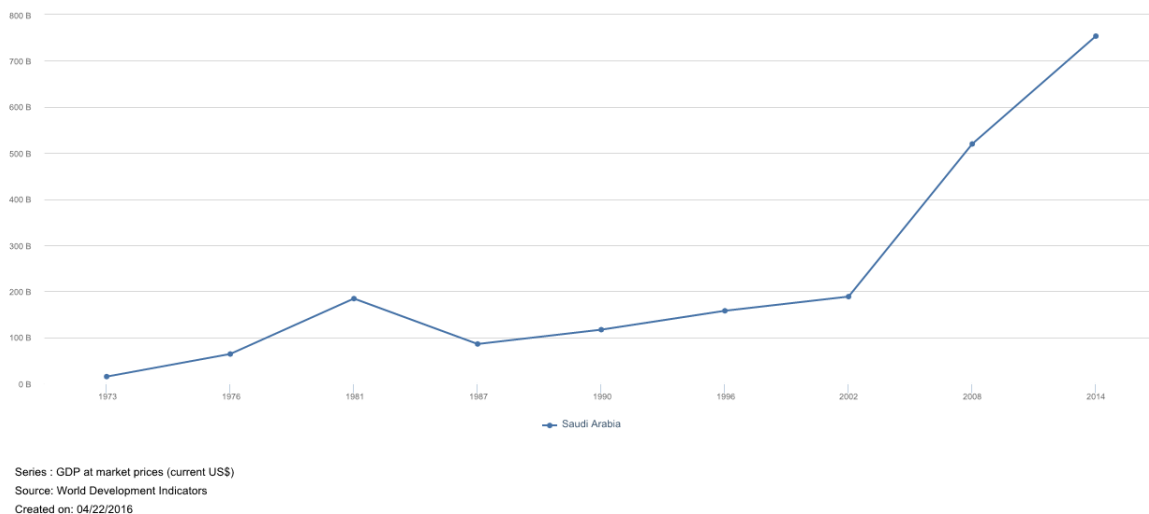
Zdroj: *Historia Con Mapas – Europe and The Middle East*:
<http://www.lahistoriaconmapas.com/atlas/middle-east-maps/europe-and-the-middle-east-map.htm> (19. 4. 2016).

Příloha 2: Populační růst v Saúdské Arábii v průběhu let 1973–2014

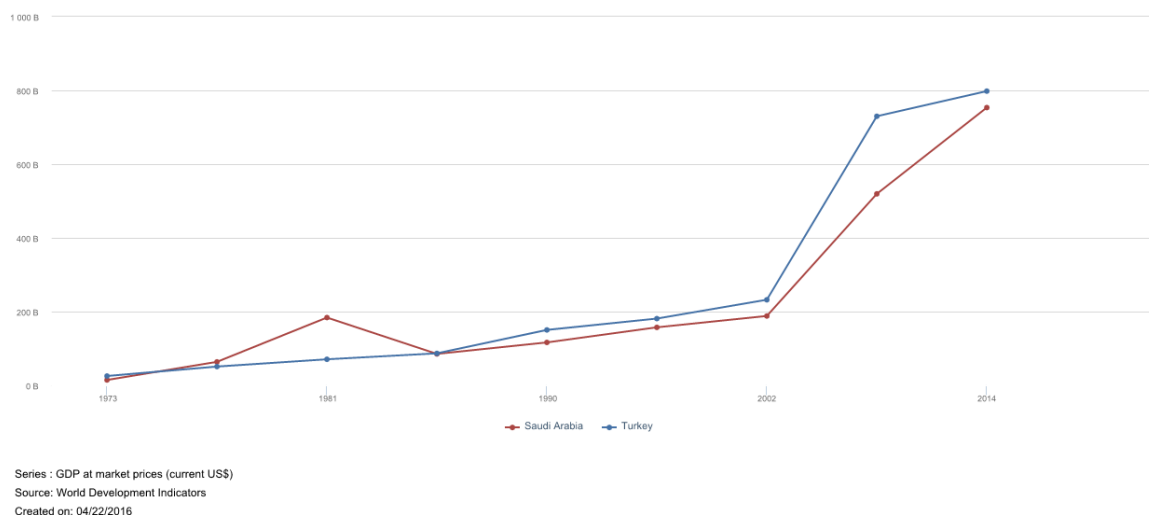
Zdroj: *The World Bank – World DataBank: World Development Indicators, population, total*:
<http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=&series=NY.GDP.MKTP.CD&period=> (19. 4. 2016).

Příloha 3: Růst HDP v Saúdské Arábii v průběhu let 1973–2014

Zdroj: The World Bank - World DataBank: World Development Indicators, GDP at market prices: <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=&series=NY.GDP.MKTP.CD&period=> (19. 4. 2016).

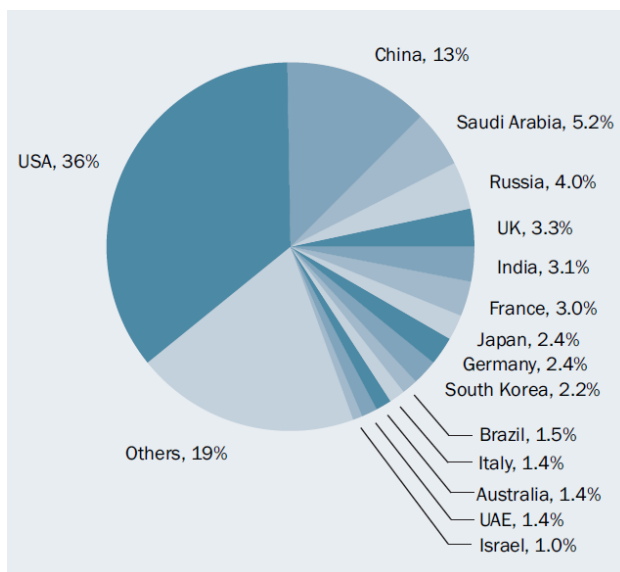
Příloha 4: Porovnání růstu HDP v průběhu let 1973–2014: Saúdská Arábie x Turecko

Zdroj: The World Bank - World DataBank: World Development Indicators, GDP at market prices: <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=&series=NY.GDP.MKTP.CD&period=> (19. 4. 2016).

Příloha 5: Země s nejvyššími vojenskými výdaji v roce 2015

Rank		Country	Spending, 2015 (\$ b.)	Change, 2006–15 (%)	World share 2015 (%)	Spending as a share of GDP (%) ^b	
2015	2014 ^a					2015	2006
1	1	USA	596	-3.9	36	3.3	3.8
2	2	China	[215]	132	[13]	[1.9]	[2.0]
3	4	Saudi Arabia	87.2	97	5.2	13.7	7.8
4	3	Russia	66.4	91	4.0	5.4	3.5
5	6	UK	55.5	-7.2	3.3	2.0	2.2
6	7	India	51.3	43	3.1	2.3	2.5
7	5	France	50.9	-5.9	3.0	2.1	2.3
8	9	Japan	40.9	-0.5	2.4	1.0	1.0
9	8	Germany	39.4	2.8	2.4	1.2	1.3
10	10	South Korea	36.4	37	2.2	2.6	2.5
11	11	Brazil	24.6	38	1.5	1.4	1.5
12	12	Italy	23.8	-30	1.4	1.3	1.7
13	13	Australia	23.6	32	1.4	1.9	1.8
14	14	UAE ^c	[22.8]	136	[1.4]	[5.7]	[3.2]
15	15	Israel	16.1	2.6	1.0	5.4	7.5
Total top 15			1 350		81		
World total			1 676	19	100	2.3	2.3

zdroj: *SIPRI Military Expenditure Database*: http://www.sipri.org/research/armaments/milex/milex_database (19. 4. 2016).